

SVEUČILIŠTE U SPLITU
SVEUČILIŠNI ODJEL ZA FORENZIČNE ZNANOSTI

FORENZIKA I NACIONALNE SIGURNOSTI

DIPLOMSKI RAD

TRGOVANJE LJUDIMA KAO BIOETIČKI PROBLEM

Megi Stanković Marijanović

Split, lipanj 2018.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
SVEUČILIŠNI ODJEL ZA FORENZIČNE ZNANOSTI
FORENZIKA I NACIONALNE SIGURNOSTI

DIPLOMSKI RAD

TRGOVANJE LJUDIMA KAO BIOETIČKI PROBLEM

Mentorica: Doc.dr.sc. Ana Jeličić

Megi Stanković Marijanović

Matični broj:

Split, lipanj 2018.

Rad je izrađen u Splitu i donosi rezultate studentskog projekta „Prepoznaj i spasi me“

pod nadzorom: mentorice Doc. dr. sc. Ane Jeličić

u vremenskom razdoblju od: listopada 2017. godine do lipnja 2018. godine

Datum predaje diplomskog rada: 11. lipnja 2018. godine

Datum prihvatanja rada: 13. lipnja 2018. godine

Datum usmenog polaganja: 20. lipnja 2018. godine

Povjerenstvo:

1. Doc. dr. sc. Toni Perković
2. Dr. sc. Nina Mišić Radanović
3. Doc. dr. sc. Ana Jeličić

Sadržaj

I. UVOD	1
1. OPĆE ZNAČAJKE TRGOVANJA LJUDIMA.....	3
1. 1. DEFINICIJA TRGOVANJA LJUDIMA.....	3
1. 2. OBLICI ISKORIŠTAVANJA ŽRTAVA TRGOVANJA LJUDIMA	4
1. 3. NAČINI VRBOVANJA.....	7
1. 4. PROFIL ŽRTVE TRGOVANJA LJUDIMA	10
1. 5. SMJERNICE ZA SUZBIJANJE TRGOVANJA LJUDIMA	10
2. TRGOVANJE LJUDIMA U SVIJETU I REPUBLICI HRVATSKOJ	13
2. 1. TRGOVANJE LJUDIMA U KAZNENOM ZAKONU REPUBLIKE HRVATSKE	15
2. 2. TRGOVANJE LJUDIMA U SVIJETU	17
3. O TRGOVANJU LJUDIMA S BIOETIČKOG ASPEKTA	20
3. 1. OPĆA DEKLARACIJA O BIOETICI I LJUDSKIM PRAVIMA	22
3. 2. TEMELJNA LJUDSKA PRAVA.....	24
4. INFORMIRANOST DJECE O PROBLEMATICI TRGOVANJA LJUDIMA.....	27
4. 1. PROJEKT „PREPOZNAJ I SPASI ME“	27
4. 2. SVRHA ISTRAŽIVANJA	29
4. 3. REZULTATI ISTRAŽIVANJA	29
4. 3. 1. Rezultati istraživanja ulaznih anketa	31
4. 3. 2. Zaključak rezultata istraživanja ulaznih anketa	39
4. 3. 3. Rezultati izlaznih anketa.....	39
4. 3. 4. Zaključak rezultata istraživanja izlaznih anketa.....	42
5. ZAKLJUČAK.....	43
LITERATURA	44
SAŽETAK	47
SUMMARY	48
ŽIVOTOPIS	49
GRAFIKONI.....	53
TABLICE.....	53

I. Uvod

Iako se trgovanju ljudima pridavalo do unazad nekoliko godina malo pažnje, svjesni smo i sami da ono postoji otkako je čovječanstva, zato se u današnje vrijeme osim pojma „trgovanje ljudima“ možemo sresti i s terminom „moderno ropstvo“. U prošlosti, robom se moglo postati prilikom ratovanja, osvajanja ili rođenjem, dok se danas lako naći u lancu modernog ropstva.

Trgovce ljudima je teško prepoznati, oni se mogu kriti iza nama poznatih osoba, prijatelja, rodbine i poznanika, iza različitih oglasa za posao u kojima nema nikakvih potrebnih kvalifikacija do oglasa za manekenke ili rjeđe među otmičarima.

Trgovanje ljudima je globalni problem od kojeg nije pošteđena nijedna zemlja na svijetu, a postao je unosan posao te se po zaradi nalazi odmah iza trgovanja oružjem i drogama. Kako su mnogi i prije mene spomenuli, ovo je visokoprofitan, a nisko rizičan posao. Trgovanje ljudima se od trgovanja oružjem i drogama razlikuje po tome što se u ovom slučaju jedna žrtva može prodavati nekoliko desetaka puta, a pri čemu se koristi sila ili prijetnja kako žrtva ne bi pobjegla. Prema ovome možemo samo zaključiti da se trgovanje ljudima odvija isključivo radi novca.

Ne postoji univerzalni profil trgovca ljudima. Radi se o organiziranom kriminalitetu u čijoj mreži sudjeluje nekoliko desetaka ljudi ili se kriminalne organizacije međusobno isprepliću i pomažu. Ako govorimo o trgovanju ljudima koje se odvija preko jedne ili više granica, osim osobe koja vrbuje žrtvu, imamo i osobe koje će se pobrinuti za organizaciju puta, one koji će pribaviti lažne dokumente, korumpirani policajci i pojedinci koji će dočekati osobu i organizirati njezinu eksploataciju. Lanac je dobro strukturiran i organiziran.

Ovu problematiku nikada nećemo moći iskorijeniti, stoga bi povećanom edukacijom već u svim osnovnim školama mogli utjecati na smanjenje žrtava trgovanja ljudima. Pričajući o ovoj temi u javnosti nećemo širiti paniku, već naprotiv, uspjeh ćemo barem jednu žrtvu spasiti, a i to je dovoljno za početak.

Djecu treba upozoravati na društvene mreže, da ne prihvaćaju kao prijatelje nekoga koga ne znaju, da ne dijele svoje intimne fotografije i ne iznose svoje probleme, jer na taj način olakšavaju „posao“ vrbovanja. Nažalost, koliko god je dobro što imamo Internet i što su nam

svi podatci sada na dlanu, velika je mana tehnologije što je dopustila djeci da budu u prednosti naspram roditelja pa zbog toga mogu sakriti sve ono što smatraju da trebaju samo oni znati.

Ovaj rad ćemo podijeliti u četiri poglavlja: U prvom poglavlju biti će riječi o općenitim značajkama trgovanja ljudima. Pošto se, još uvijek vodi rasprava o definicijama trgovanja ljudima u radu ćemo ih imati nekoliko. Biti će navedeni oblici iskorištavanja žrtava trgovanja ljudima, načini vrbovanja i profili žrtava trgovanja ljudima.

Drugo poglavlje obuhvatit će statističke podatke o trgovanju ljudima u svijetu i Republici Hrvatskoj. Također će, po nekim državama svijeta, biti navedeni statistički podatci i najčešći oblici trgovanja ljudima.

Pošto u ovom radu sagledavamo trgovanje ljudima s bioetičkog aspekta, u trećem poglavlju biti će objašnjeno kako trgovanje ljudima narušava ljudsko zdravlje te su joj ograničena temeljna ljudska prava kao i dostojanstvo.

U četvrtom poglavlju detaljno će biti opisan projekt „Prepoznaj i spasi me“ kojemu je cilj bio odrediti informiranost mlađih adolescenata, djece od 13 do 16 godina o problematici trgovanja ljudima na području grada Splita i Solina.

1. Opće značajke trgovanja ljudima

Podatci o trgovanju ljudima pokazuju da svake godine 2 do 4 milijuna žena, muškaraca i djece postanu žrtve trgovanja ljudima u svrhu radne i seksualne eksploatacije. Čak 50% od toga čine djeca, a prosječna dob žrtve je od 11 do 14 godina. Europol u svom izvješću iz veljače 2016. godine navodi kako su u Hrvatskoj od 2002. do 2016. godine službeno identificirane 252 žrtve trgovanja ljudima, od kojih su 207 žene i djevojčice, međutim, sive brojke su daleko veće. (1) Statistički podatak da je u Republici Hrvatskoj 2016. godine bilo 30 žrtava trgovanja ljudima ne govori da kod nas stanje nije alarmantno i da se to može dogoditi samo neškolovanim i siromašnim osobama, već da nema potrebne informiranosti da se žrtva trgovanja ljudima prepozna i spasi. (2)

1. 1. Definicija trgovanja ljudima

„Trgovanje ljudima obuhvaća vrbovanje, transport, prebacivanje, skrivanje ili prihvaćanje osoba, korištenjem prijetnje ili sile ili drugih oblika prisile, otmice, prijevare, obmane, zloupotrebe vlasti ili ranjivosti, položaja ili davanja i primanja novca ili olakšica kako bi se postigao pristanak osobe koja ima kontrolu nad drugom osobom, a sve u svrhu iskorištavanja. Iskorištavanje uključuje prostituciju ili neke druge oblike spolnog iskorištavanja, prisilni rad ili usluge, stavljanje u ropstvo ili njemu slične odnose, služenja pa čak i odstranjivanje organa“. (3)

Trgovanje djecom globalni je problem koji prema nekim proračunima doseže broj od 1,2 milijuna djece koja su godišnje uključena u trgovanje ljudima. Glavni razlog tako velikoga broja jest potreba za što jeftinijom radnom snagom, a najčešći razlog zbog kojeg se trguje djecom jest spolno iskorištavanje u koje spadaju prostitucija, pornografija i pedofilija. Naime, globalizacija tržišta dovela je do porasta iskorištavanja djece i mladih u svrhu seksualnog turizma, pornografije i prostitucije. Istraživanja su pokazala da je prosječna dob početka prostituiranja dječaka i djevojčica 14 godina. (4)

Djeca su posebno zaštićena Protokolom UN-a. „Dijete će se smatrati žrtvom ako je došlo do vrbovanja, transporta, prebacivanja, skrivanja ili prihvaćanja u svrhu iskorištavanja, čak ako i nije došlo do upotrebe bilo kojeg od spomenutih sredstava“. (5)

1. 2. Oblici iskorištavanja žrtava trgovanja ljudima

Trgovanje ljudima je u porastu i svake godine žrtve trgovanja ljudima su sve mlađe. Upravo se mlađe osobe zbog svoje naivnosti lako mogu naći u lancu trgovaca ljudima. Postoji nekoliko oblika trgovanja ljudima, a istraživanja pokazuju da je seksualna eksploatacija još uvijek na prvom mjestu, dok je u velikom porastu radna eksploatacija.

Kada govorimo o seksualnoj eksploataciji, glavni je cilj, pronaći što mlađu osobu, atraktivnijeg izgleda, koja će donijeti veliku zaradu. Zbog ovoga načina iskorištavanja vodila su se brojne rasprave. Neki su smatrali etičnim i rješenje su vidjeli u dozvolama za otvaranje javnih kuća, u kojima će „raditi“ osobe koje dobrovoljno na to pristaju, a za uzvrat će im se isplatiti njihov zarađeni novac, biti će zaštićene od zaštitara i imati će zdravstveno osiguranje. Smatra se da bi se otvaranjem takvih kuća i legalizacijom prostitucije, utjecalo na smanjenje broja žrtava trgovanja ljudima zbog seksualne eksploatacije, iako tada postoji velika mogućnost da zaposlene osobe u takvim ustanovama tamo neće biti dobrovoljno. Koliko god raspravljali o tome zna se samo jedno, da će broj žrtava rasti sve dok ima onih koji uživaju u tim uslugama. Također se raspravljalo i o osobama koje koriste te usluge, a znaju što je ta žrtva prošla i što prolazi. Neprihvatljivo je da čovjek plati određeni iznos novca za korištenje usluga koje žrtava prisilno pruža te da propusti poduzeti bilo koju radnju kako bi žrtvi pomogao.

Radne eksploatacije je drugi oblik trgovanja ljudima koji je u porastu. Ovdje postoji mnogo načina na koji se žrtva može iskorištavati. Može biti iskorištavana za rad u tvornicama, gradilištima, brodogradnji i drugdje gdje za svoj rad nije plaćena, prisiljena je da živi u prostorijama (podrumima) sa ostalim žrtvama, bez potrebnih stvari za osobnu higijenu, bez ikakvih prava na zdravstvenu zaštitu i s malo hrane, tek onoliko koliko je dovoljno za preživjeti.

Neke žrtve na prevaru dođu raditi kao kućne pomoćnice, dadilje ili kako bi skrbile o starijim osobama. Nakon što dođu, slijedi prava tortura. Osoba radi u domaćinstvu cijelo vrijeme, nije plaćena za svoj rad, uskraćuju joj se temeljna ljudska prava, ne smije izlaziti sama bez pratnje te je često fizički i psihički zlostavljana.

Prema najnovijim podacima *International Labour Organizationa*, broj djece u poljoprivredi deset je puta veći od broja djece zaposlene u tvornicama, ali se tom problemu pridaje manja pozornost negoli radu djece u industrijskom sektoru ili spolnom iskorištavanju. Djeca zaposlena u poljoprivredi najčešće rade teške poslove u neljudskim uvjetima, izložena su otrovima, pesticidima i nemaju medicinsku pomoć. (4)

Nadalje, veliki je broj djece i osoba s invaliditetom u lancu trgovanja ljudima koje su prisiljene prositi. To je jako unosan posao, može se reći da se radi o iznosu od oko 1 000 kuna dnevno, što kada zbrojimo kroz cijeli mjesec, nije uopće mali iznos, a pri tome, kada tu dodamo i broj žrtava koje su prisiljene prositi, dobijemo iznos novca koji je i više nego dovoljan za normalan i dostojanstven život.

Osim navedenog, postoji još veliki niz oblika trgovanja ljudima, poput onih koji idu u korist sklapanju prisilnih brakova, usvajanja djece, zbog prisile na izvršenje kaznenih djela kao što su provale u luksuzne kuće. *International Labor Organization* procjenjuje da je 40,3 milijuna osoba objekt trgovanja ljudima širom svijeta. Od toga, 15,4 milijuna našlo se u obliku trgovanja ljudima zbog prisilnog braka. Prisilni brak nastaje kada je pojedinac, bez obzira na dob, bio prisiljen oženiti se bez pristanka. Prisilni brak obuhvaća oba spola, iako, u izvješću stoji da 84% žrtava trgovanja ljudima čine djevojke i žene. (6)

Postoji i trgovanje ljudima u sportu, a naročito u nogometu. Mladi sportaši, osobito iz Afrike, Južne Amerike ili istočne Europe, odlaze uz posredovanje agenata u strane zemlje u potrazi za boljim ugovorom. Međutim, govor koji potpisuju je često nejasan i napisan na jeziku koji igrači ne razumiju. Najgora situacija za igrača je ako ne zadovolji test u velikom klubu ili ako ga „agent“ ne uspije prodati. Tad je prisiljen igrati gotovo bez ikakve naknade. (3)

U posljednje vrijeme često se trguje ljudima zbog korištenja u oružanim sukobima, a i terorističkim napadima. Postoje nekoliko načina iskorištavanja ljudi u navedenu svrhu. Prvi je trgovanje ljudima kao izvor financiranja terorista. Zapadne vlade nastoje se boriti protiv terorizma odsijecanjem financijskih sredstava, ali terorističke skupine poput talibana, DAESHA i Boko Harama morale su se okrenuti drugim ilegalnim načinima financiranja operacija. Trgovanje ženama i djecom iz sela koje zauzimaju je jedan unosni način na koju su uspjeli povećati svoje prihod. Prodaju te žene i djecu na otvorenom tržištu kao seksualne robove ili prisilne radnike. Drugi oblik je trgovanje ljudima u svrhu njihova iskorištavanja za terorističke napade. Terorističke organizacije koristile su trgovinu ljudima kao sredstvo povećanja broja vojnika. Boko Harem iskorištavao je djevojčice koje su otete za samoubilačke bombaške napade, dok je dječake i mladiće prisiljavao da pristupe vojsci, u ratovanjima. Zatim, kao treći oblik, može se navesti trgovanje ljudima koje bježe od terorizma. Žrtve su u tom slučaju izbjeglice raseljene zbog terorizma. U mjestima poput Sirije, ne postoje organizirani prijevozi i smještaji pa, ljudi u očaju pokušavaju „podzemnim kanalima“ pobjeći, a upravo na taj način vrlo često postaju žrtve trgovanja ljudima. (7)

Nadalje, imamo i trgovinu organima. Trgovanje ljudskim organima jedan je od najsurovijih oblika organiziranog kriminala, jedan od najvećih zločina današnjice koji je iz dana u dan, nažalost, u porastu. Žrtvama su povrijeđena temeljna ljudska prava, a cijeli proces odvija se pod velom dobro uigranih, strukturiranih i hijerarhijski organiziranih kriminalnih organizacija. Zbog ogromne zarade, trgovanje ljudskim organima postaje strašno razvijen svjetski biznis, ali i veliki globalni problem. Rasa, boja kože, nacionalnost, spol, dob, visina, debljina, obrazovanje, sve su to parametri koji nisu ni od kakvog značaja za kupnju i predaju organa. Jedini je uvjet da je čovjek relativno zdrav. U toj „trgovini“ organima najviše stradaju siromašni. (8) U siromašnim dijelovima svijeta osobe prodaju svoje organe kako bi sebi i svojoj obitelji omogućili dostojan i normalan život. Mnogi si postavljaju pitanje je li etično kupiti organ od osobe koja je prisiljena to napraviti zbog nemogućnosti da ima normalan život. „Otvorena“ trgovina organima zabranjena je u većini zemalja svijeta, samo je Iran 1997. godine uspio i ima regulirano tržište organima.

Na prodaju organa odlučit će se osobe koje su na rubu siromaštva i gladi, osobe koje su u elementarnim nepogodama izgubile i ono malo što su stekli u svom životu. Postavlja se pitanje je li etično i do koje granice da bogati prisiljavaju siromašne da prodaju svoje tijelo. Hoće li biti dovoljan samo bubreg, režanj jetre i rožnice ili će ih prisiljavati da za sitne novce prodaju i ostale organe, narušavajući si pri tome zdravlje za sitni profit koji će im privremeno omogućiti bolji i dostojanstveniji život.

U posljednjih nekoliko desetljeća trgovanje ljudima u svrhu odstranjivanja organa drastično se povećalo. Danas postoje baze u kojima se nalaze svi podatci pacijenata, od imena i prezimena do onih koji su jako korisni počiniteljima ovog kaznenog djela, a to su obiteljska anamneza, povijest bolesti pacijenta, krvna grupu i slično. Dobar poznavatelj informatike bez problema može „hakirati“ cijelu bazu podataka i tako dobiti uvid u sve.

Kako živi čovjek može dati samo gore navedene organe, jasno je da će ovaj oblik trgovanja ljudima uvijek biti u velikoj mjeri zastupljen. Do žrtava je lako doći u siromašnim krajevima svijeta na najjednostavniji način, otmicom.

Nadalje, postoji trgovanje ljudima u svrhu raspačavanja droga. Ovdje se najčešće vrbuju žene i djeca koji su prisiljeni gutati velike količine droge u balonima i na taj način ih prenositi preko granice. Najpoznatiji slučajevi ovoga načina trgovanja ljudima događaju se na granici Meksika i SAD-a, gdje takozvane „mule“ prenose drogu. Prema podatcima UNICEF-a, oko 300 000 djece iskorištava se diljem svijeta za krijumčarenje droge. (4)

Kao primjer možemo navesti priču dječaka od 14 godina:

„...Kako su trgovci ljudima znali da imam američku putovnicu, shvatili su da bi me mogli iskoristiti za „prijenos“ droge u Sjedinjene Američke Države. Bio sam prisiljen progutati 86 balona u kojima se nalazila droga. U zračnoj luci htio sam vrištati i trčati te reći ljudima, ali moj je „gospodar“ bio upravo pokraj mene. Rekao je da će me ubiti ako progovorim. Vidio sam da je jednoj od žrtava postalo loše, rekli su mi da joj je balon s drogom pukao. Sve se dogodilo tako brzo. Gledao sam kako nevina djevojka umire. U tom trenutku odlučio sam da kad-tad moram pobjeći kako bi mogao pomoći da se sustav promijeni...“ . (9)

Vidljivo je da trgovanje ljudima cvjeta, a žrtva može postati svatko. Zabrinjavajuće je to što trgovci ljudima svakim danom smisle novi način na koji bi mogli iskorištavati žrtvu i na taj način povećati svoju dobit koja je, ionako, velika.

1. 3. Načini vrbovanja

Ima nekoliko desetaka načina vrbovanja u svijetu, ali svi imaju isti cilj, visoki profit od eksploatacije žrtve. Treba istaknuti otmicu, gdje žrtvu, putem uporabe sile (na primjer na ulici) jednostavno uguraju u vozilo i nestanu u nepoznatom pravcu.

U svijetu postoji niz slučajeva gdje su ljudi postali žrtve trgovanja ljudima putem različitih oglasa, koji se većinom sastoje od hitnog traženja dadilja, kućnih pomoćnica, manekenki, i slično. Oglasi nisu jasno napisani, ne traže se nikakve potrebne kvalifikacije. Ukoliko se radi o drugoj zemlji, čak ni jezik nije prioritet za dobiti posao. Nadalje, u takvim oglasima se ne traži obrazovanje niti radni staž i iskustvo. Na oglasima uvijek stoji da se netko „hitno“ traži, napominje se dobra zarada, napominje se kako su plaćeni svi troškovi smještaja i prijevoza, što uvijek zvuči primamljivo.

Kao primjer može se navesti sljedeći oglas:

„Tražimo kućnu pomoćnicu koja bi se brinula za dom bogate inozemne obitelji. Posao se nalazi u poznatoj europskoj metropoli, a uz odličnu plaću osiguran je luksuzni stalni smještaj. U slučaju da ste zainteresirani, javite se našim agentima što hitnije, kako ne biste propustili ovu jedinstvenu priliku“ . (10)

Zadnjih nekoliko godina postali su popularni oglasi i za školovanje u inozemstvu. Na takve oglase se nikad ne posumnja. Roditelji, u namjeri da djetetu pruže što bolju budućnost i školovanje koje je u ovakvim oglasima besplatno, ne razmišljaju o prijetnji koja se krije baš iza takvih oglasa.

Primjer takvog jednog oglasa zvuči ovako:

„Upišite svoje dijete u jednu od naših inozemnih škola! Roditelji, želite da Vaše dijete govori nekoliko stranih jezika od malih nogu? Nastava na otvorenom, razvijanje komunikacijskih vještina i svakodnevni kontakt s izvornim govornicima! Neka Vaša djeca na vrijeme budu konkurentna na tržišnoj utakmici rada“ . (10).

Da bi se zaštitili od prijetnji i opasnosti koje se kriju iza ovakvih oglasa, uvijek je dobro provjeriti agenciju ili školu koja daje oglas, nazvati i raspitati se jesu li oni zaista objavili oglas i pogledati možda prijašnja iskustva studenata koja su bila na školovanju. Ukoliko se radi o oglasu za rad, dobro je provjeriti kada je agencija otvorena, koliko dugo posluje, na forumima pronaći osobe koje su eventualno već zaposlene preko te agencije. Trebali bi posumnjati kada iste nude da će one riješiti sve papire samo da im se ostave osobni dokumenti. U oglasu nema informacija o poslodavcu kod kojeg se radi i ne može se stupiti u kontakt s njim.

Uporaba internetskih tehnologija i usluga dramatično je porasla od početka ovog stoljeća. Prema procjenama stranice *Internet World Stats*, 2015. godine internetu je pristup imalo 3,4 milijarde korisnika. Najviši postotak broja korisnika u odnosu na ukupan broj stanovnika bilježe Europa i Sjedinjene Američke Države. (11) Postavlja se pitanje, u kojoj mjeri uporaba interneta utječe na pojavu trgovanja ljudima?

Danas Internet pruža puno lakši pristup žrtvama trgovanja ljudima. Zlonamjerna osoba u nekoliko koraka može napraviti lažni profil na društvenim mrežama. Kako bi što lakše pristupila žrtvi, ta osoba glumi vršnjaka nekom djetetu, uvijek je puna razumijevanja ili/i je u istim ili sličnim problemima i pogledima na život kao i žrtva. Ovaj proces traje do nekoliko mjeseci, od početka dopisivanja do trenutka kada se žrtva odluči naći s vrebatorom. Za vrbovanje putem Interneta, u posljednjih nekoliko godina, često se koriste i različiti *chatovi* tijekom igranja igrice *online*.

Opravdano je posumnjati na lažni profil ili na „vrebatora“ u trenutku kada se uoči da je profil nedavno otvoren, na njemu nema puno informacija o toj osobi, napisane su općenite informacije, ima puno slika, ali one ne odaju previše niti o društvu, niti o obitelji. Puno otkivaju i pitanja koja vrebач postavlja, a većinom su privatna: koliko braće/sestara imate?, s kime živite?, gdje izlazite?, kakvi su Vam roditelji?, slažete li se s roditeljima?, imate li prijatelje? i drugo, dok o sebi ne odaje previše. Takve osobe obično se predstavljaju kao one koje su pune razumijevanja i koje strpljivo slušaju. Savjetima se pokušavaju što više približiti svojoj žrtvi kako bi se u što skorijoj budućnosti našli s njom.

Osim što putem interneta čovjek može upoznati nekoga u koga će se zaljubiti to se može dogoditi i prilikom svakog izlaska u grad. Osobe koje vrbuju svoje žrtve, u ovom su slučaju savršeni slušatelji i romantičari. Kada shvate da su žrtvu osvojili, baš u tom trenutku moraju na neodgodivo putovanje i mole žrtvu da idu zajedno. Sve se događa brzo i u kratkom periodu. Susan Coppedge, veleposlanica američkog *State Departmenta*, kaže da djevojke u malim, ruralnim sredinama nemaju pojma o reputaciji grada pa nisu sumnjičave. Misle da se radi o pravoj ljubavi te su zbog toga laka meta. (12)

Žrtve trgovanja ljudima u nekim slučajevima pokušavaju da zarade što više novaca i pomognu obiteljima u siromašnim krajevima Europe, zbog čega pristanu raditi u javnim kućama po Europi. Znaju da će lako i brzo doći do novca, a da su im osigurani barem malo normalniji uvjeti rada. Uvjereni su kako će moći birati svoje klijente i koliko će ih imati, kako će moći birati „radno vrijeme“, a brzo zarađeni novac će slati obiteljima, no iza toga može stajati puno gora istina. Postoje slučajevi da su žrtve na taj način dovedene, na samom početku su im oduzeti dokumenti, pretučene su i silovane, svoje klijente ne mogu birati, a zarađeni novac moraju odmah dati počinitelju ovog kaznenog djela.

Iz navedenih slučajeva i situacija vidljivo je da u svakom pogledu čovjek treba biti oprezan i paziti na koje oglase i poslove se prijavljuje. Uvijek treba imati barem malu dozu

sumnje, jer baš ona može spasiti čovjeka da se ne nađe u lancu trgovanja ljudima, u kojem se krše temeljna ljudska prava.

Jedan od načina zaštite je da čovjek sam rješava papire o zaposlenju, da ne daje svoje osobne dokumente čak ni agencijama i da uvijek uz sebe ima skrivenu kopiju. Ukoliko se ipak odluči otići, potrebno je dogovoriti neki znak prilikom komunikacije s rodbinom ukoliko nešto nije uredu, tako da oni mogu alarmirati nadležne službe. Također može iskoristi i današnje „čudo od tehnike“ pa omogućiti *Googlu* praćenje osobnog kretanja, a šifru i uvid u to može se dati obitelji.

1. 4. Profil žrtve trgovanja ljudima

Ne postoji univerzalni profil žrtve kaznenog djela trgovanja ljudima. Međutim, obično se mogu izdvojiti neki zajednički pokazatelji. Kod žrtava se može primijetiti da se većinom nalaze u pratnji drugih osoba, nikome se ne obraćaju direktno, na postavljeno pitanje ne odgovaraju samostalno, bez odobrenja. Mogu biti pod utjecajem različitih narkotika, pogledi tih osoba su prazni, oči staklene, gledaju većinom u pod. Nogama nervozno tapkaju. Takvi neverbalni znakovi mogu ukazivati da postoji velika mogućnost da je ta osoba žrtva trgovanja ljudima. Kada se radi o trgovanju ljudima preko granice, žrtva obično ne poznaje jezik države u kojoj se nalazi niti zna gdje se nalazi. Na sebi može, a i ne mora imati vidljive znakove zlostavljanja, modrice ili ubode igle. Također može biti lošijeg zdravlja, jer nemaju liječničku pomoć, a često su to jako mršave i neuhranjene osobe.

1. 5. Smjernice za suzbijanje trgovanja ljudima

State Department u svom godišnjem izvješću navodi da se Republika Hrvatska, nalazi u zemljama drugog reda (TIER 2), što znači da ne ispunjava sve minimalne standarde za suzbijanje trgovanja ljudima, ali poduzima određene mjere kako bi ispunila zahtjeve. Neke od navedenih preporuka u izvješću za Republiku Hrvatsku su: implementacija problematike trgovanja ljudima u Kazneni zakon, kažnjavanje osoba osuđenih za trgovanje ljudima minimalnom kaznom zatvora od četiri godine, pro aktivna identifikacija žrtava trgovanja ljudima i sustavna pomoć žrtvama u kaznenim institucijama i progon trgovaca ljudima te uključivanje državnih institucija i nevladinih organizacija, kako bi se žrtvi pružila medicinska,

pravna i savjetodavna pomoć te smještaj i na taj način doprinijelo lakšem povratku u normalan život, nakon proživljenih iskustava. Jedna od bitnijih preporuka od *State Departmenta* za Republiku Hrvatsku je podizanje svijesti o situacijama koje pridonose trgovanju ljudima, pogotovo među mlađom populacijom, odnosno najranjivijom skupinom. (13)

Primjerice, djelatnici hotela trebali bi svake godine prolaziti edukaciju o tome kako prepoznati žrtvu trgovanja ljudima, jer eksploatiranje žrtava često se radi u hotelima, ukoliko govorimo o seksualnoj eksploataciji.

Žrtve koje su eksploatirane dolaze u hotele u pratnji, počinitelj uzima dvije sobe, jednu u kojoj je ona, a drugu za sebe. Na vratima sobe žrtve gotovo je uvijek znak „ne smetaj“, tako da osoblje hotela nema uvid u to što se događa unutar četiri zida hotelske sobe. Nepoznate muške osobe često se mogu vidjeti da izlaze iz te sobe. Ukoliko tijekom nekoliko smjena stoji takav znak na vratima, trebalo bi posumnjati i provjeriti tko se nalazi u sobi i u čijoj pratnji se osoba nalazi. Do takvih informacije se na recepciji lako dolazi.

Mnogo toga se može učiniti i u svakodnevnom životu! Kao stanari neke zgrade, ljudi bi trebali poznavati barem susjeda sa svog kata, jer će na taj način znati tko su im stalni susjedi, a koji stanovi su dani u najam. Također mogu vidjeti tko dolazi na kat i posumnjati ukoliko u jedan te isti stan često dolaze nepoznate muške osobe. Nažalost, praksa nije takva i danas gotovo nitko ne obraća pozornost na susjede te nakon što iz medija čuju da se nešto dogodilo shvate da su to trebali primijetiti i reagirati.

Gledajući s pravnog i bioetičkog stajališta, može se sumnjati da žrtve ne mogu tražiti pravnu pomoć, zbog korupcije od državnih tijela koja bi ju trebala zaštititi. Žrtve se u kasnijim kriminalističkim istraživanjima često nemaju kome obratiti, jer postoji mogućnost da su policijski službenici također bili njihovi klijenti. Ovako bespravno zaštićena žrtva ni ne pomišlja na bijeg, nego je prepuštena ostati u takvom lancu gdje nema poštovanja ljudskog dostojanstva, niti ljudskih prava. Baš zbog toga, svi bi trebali biti poučeni i educirani o tome kako prepoznati žrtvu trgovanja ljudima. Dovoljno je primijetiti nešto što remeti životnu svakodnevicu kako bi se uz malo pažnje i vremena shvatilo o čemu se radi ili barem posumnjati da nešto nije u redu.

U svom istraživačkom članku, *Neka saznanja o žrtvama trgovine ljudima na Kosovu radi prostitucije*, Vera Glasnović Gjoni, napisala je da su žrtvama ovog kaznenog djela uskraćena sva ljudska prava, jer se prema njima odnosili kao prema stvarima: „Uglavnom su korištene ogavne, brutalne i prisilne metode s primjenom fizičkih tortura, iznuđivanja

gladovanjem, iscrpljivanjem, izolacijom, obmanama, prijetnjom smrću i drugo., što je izazivalo težak emocionalni pritisak kod žrtve trgovine ljudima. Primjena takvih metoda utjecala je na podčinjavanje žrtve koje su u tom smislu prihvatile konformističko ponašanje, što podrazumijeva poslušnost bez ostatka, jer su bile u okružju totalnog nepovjerenja u kojem su vladali zakoni surove osvete“. (14)

Žrtve trgovanja ljudima koje su pronašle svoj „spas“ duboko su traumatizirane, većina boluje od PTSP-a, neke nažalost imaju i drugih bolesti kao što su AIDS, Hepatitis i ostalo. Zato u svijetu postoje sigurne kuće, koje žrtvi pružaju pravnu i liječničku pomoć. Pomažu im da se oporave i vrate u društvo, da u budućnosti vode imalo normalan život. Osobe koje volontiraju ili su zaposlene u tim kućama izjavili su da su: „metode koje koriste trgovci ljudima,, kako bi svoje žrtve držali u podčinjenom položaju, slične onima koje koriste počinitelji mučenja, nasilja u obitelji te zlostavljači djece“. (15)

„U Republici Hrvatskoj otvorena su dva službena skloništa za žrtve, i to jedno za djecu, a drugo za odrasle žrtve. Oba se skloništa financiraju iz sredstava Državnoga proračuna, a vode ih organizacije civilnoga društva. Prema uspostavljenom sustavu u Republici Hrvatskoj žrtve trgovanja ljudima se ne deportiraju, već postoji samo dobrovoljna repatrijacija. Dakle, ukoliko je osoba identificirana kao žrtva trgovanja ljudima, pruža joj se mogućnost za oporavak i razmišljanje od 60 dana hoće li prihvatiti sustav pomoći i zaštite. (sukladno *Protokolu o identifikaciji te pružanju pomoći i zaštite žrtvama trgovanja ljudima*) Ukoliko osoba izrazi želju za povratkom u svoju domovinu, pristupa se dobrovoljnoj repatrijaciji (sukladno *Protokolu o postupanju pri dobrovoljnom povratku žrtava trgovanja ljudima*).“ (16)

Provedenim istraživanjem utvrđeno je da se stopa samoubojstava povećava kod žrtava trgovanja ljudima. Baš zbog toga je vrlo važno prepoznati vezu između trgovanja ljudima i samoubojstava. (17)

2. Trgovanje ljudima u svijetu i Republici Hrvatskoj

U Nacionalnom programu Suzbijanja trgovanja ljudima navedeno je kako je Republika Hrvatska proteklih godina bila isključivo tranzitna zemlja, dok se u posljednje vrijeme dovodi u svezu kao zemlja porijekla i zemlja eksploatacije žrtve. Statističkim analizama je otkriveno da je trgovanje ljudima od 2005. godine pa do 2015. godine u konstantnom porastu. Tako je broj žrtava 2005. bio šest, dok je 2015. godine taj broj bio 38. Među žrtvama trgovanja ljudima najčešće se pronalaze osobe ženskog spola, mlađe životne dobi, od 11 do 30 godina. Također je navedeno da je 2013. godine povećan broj radne eksploatacije gdje su žrtve trgovanja ljudima bile mlađe osobe muškog spola, koje su bile eksploatirane na privatnim imanjima i obrtima. (18)

Policijska službenica Katrin Gluić, u svom je članku „Trgovanje ljudima se ne događa nekome drugom“, objavljenom na stranicama *Nacionalne evidencije nestalih osoba*, navela da je 2002. godine u Republici Hrvatskoj uspostavljen nacionalni referalni sustav pružanja pomoći i zaštite identificiranim žrtvama trgovanja ljudima te da su među 103 žrtve trgovanja ljudima evidentirani i slučajevi prijavljivanja nestanka osobe. (19)

Prilikom izjave za portal *dnevno.hr* policijski službenik koji je htio ostati anonimn, izjavio je šokantne podatke za Republiku Hrvatsku: “Kad pogledate kartu Hrvatske po županijama, onda možete vidjeti da u nekim dijelovima zemlje uopće nema nestanaka djece, dok se u drugim to događa u većem broju. Isto tako, zašto nitko ne postavlja pitanje zbog čega nestaju djeca u dobi od 12 do 17 godina? Ovo što ću sada reći je zastrašujuće i šokantno, ali je istina. S 11 godina, ljudski organi još nisu iskoristivi, ali u kasnijoj dobi, oni su upotrebljivi za presađivanje. Djeca iz domova su najlakše žrtve, ali postoje slučajevi i kada se ide na razbijanje obitelji. Najvažnije je posvađati i rastaviti muškarca i ženu, uništiti dom, jer u takvim uvjetima djeca se povlače u sebe, i traže neki izlaz. Imate i primjere samoubojstva i “čudnih” nesreća u obiteljima nestale djece. I kod nas imate agencije za manekenke, povezane s arapskim zemljama koje fotografije te djece šalju u države i kulture, gdje se djevojčica smatra ženom već s četrnaest godina. Neki slučajevi su i prijavljeni, ali se o tome ne izvještava javnost. Još je rano za neke stvari, ali istina će izaći na vidjelo”. (20)

Zbog povećanog broja trgovanja ljudima u Republici Hrvatskoj trebalo je postaviti čvrste temelje u izgradnji sustava za suzbijanje trgovanja ljudima. Da bi bili uspješni u tome Republika Hrvatska morala je ratificirati međunarodne dokumente, kao što su:

- Konvencija Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta;
- Protokol za sprječavanje, suzbijanje i kažnjavanje trgovanja ljudima, posebno ženama i djecom;
- Protokol protiv krijumčarenja migranata kopnom, morem i zrakom;
- Konvencija o pravima djeteta;
- Fakultativni protokol o prodaji djece, dječjoj prostituciji i dječjoj pornografiji;
- Konvencija Vijeća Europe o suzbijanju trgovanja ljudima. (21)

Iako možemo reći da je Republika Hrvatska sigurna zemlja zbog evidentiranog broja žrtava trgovanja ljudima, moramo si postaviti pitanje što je s tamnim brojkama, koje su, možda, u Republici Hrvatskoj puno veće? Naime, turizam svake godine u Republici Hrvatskoj obara nove rekorde, a gdje ima turista, cvijeta i seksualni turizam, tj. postoji velika vjerojatnost da se baš iza nuđenja seksualnih usluga, koje također nisu legalne, u našoj zemlji kriju žrtve trgovanja ljudima. Također, ovaj oblik narušavanja dostojanstva čovjeka ne treba prolaziti niti jedna osoba, i koliko god Republika Hrvatska bila sigurna zemlja i samo jedna evidentirana žrtva trgovanja ljudima je previše.

Da bi na neki način mogli utjecati na smanjenje broja žrtava trgovanja ljudima potrebno je uložiti više napora u edukacije učenika, roditelja i nastavnika, kao i migranata koji u velikom broju prelaze granice Republike Hrvatske.

Za Okruglim stolom na temu „Trgovanje ljudima i migracijska kriza - rizici i poveznice“, mr. sc. Branko Sočanac, v.d. ravnatelja i nacionalni koordinator za suzbijanje trgovanja ljudima, je istaknuo: „da upravo u vrijeme kada je Europsku uniju zahvatio veliki migracijski val, postajemo svjesni opasnosti da na svom putu migranti, a naročito najranjivija kategorija među njima – djeca bez pratnje, mogu postati žrtve trgovanja ljudima“. (22)

2. 1. Trgovanje ljudima u Kaznenom zakonu Republike Hrvatske

Republika Hrvatska je prihvatila prijedlog *State Departmenta i Protokole o trgovanju ljudima* te je u Kazneni Zakon u glavi devet (IX), gdje su opisana Kaznena djela protiv čovječnosti i ljudskog dostojanstva, implementirala čvrste temelje za kažnjavanje počinitelja kaznenih djela trgovanja ljudima.

Čl. 105. Kaznenog zakona „Ropstvo“ glasi:

„(1) Tko kršeći pravila međunarodnog prava stavi drugog u ropski ili njemu sličan odnos ili ga drži u takvom odnosu, kupi, proda, preda ili posreduje u kupnji, prodaji ili predaji takve osobe ili potiče drugog da proda svoju slobodu ili slobodu osobe koju uzdržava ili se o njoj brine, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina

(2) Tko prevozi ljude koji se nalaze u ropskom ili njemu sličnom odnosu, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina,

(3) Tko djelo iz stavka 1. i 2. počini prema djetetu, kaznit će se kaznom zatvora od tri do petnaest godina.“ (23)

Čl. 106. Kaznenog zakona „Trgovanje ljudima“ glasi:

„(1) Tko uporabom sile, ili prijetnje, obmanom, prijevarom, otmicom, zlouporabom ovlasti ili teškog položaja ili odnosa ovisnosti, davanjem ili pribavljanjem novčane naknade ili druge koristi radi dobivanja pristanka osobe koja ima nadzor nad drugom osobom, ili na drugi način vrbuje, preveze, prevede, skriva ili prima osobu ili razmjenjuje ili prenosi nadzor nad osobom radi iskorištavanja njezinog rada putem prisilnog rada ili služenja, uspostavom ropstva ili njemu sličnog odnosa, ili radi njezinog iskorištavanja za prostituciju ili druge oblike spolnog iskorištavanja uključujući i pornografiju ili za sklapanje nedozvoljenog ili prisilnog braka, ili radi uzimanja dijelova njezinog tijela, ili radi njezinog korištenja u oružanim sukobima ili radi činjenja protupravne radnje, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina.

(2) kaznom iz stavka 1. ovoga članka kaznit će se tko vrbuje, preveze, prevede, skriva ili prima dijete, ili razmjenjuje ili prenosi nadzor nad djetetom radi iskorištavanja njegovog rada putem prisilnog rada ili služenja, uspostavom ropstva ili njemu sličnog odnosa, ili radi njegovog iskorištavanja za prostituciju ili druge oblike spolnog iskorištavanja uključujući i pornografiju ili za sklapanje nedozvoljenog ili prisilnog braka ili za nezakonito posvojenje, ili radi uzimanja dijelova njegovog tijela, ili radi njegovog korištenja u oružanim sukobima.

(3) Ako je kazneno djelo iz stavka 1. ovoga članka počinjeno prema djetetu, ili je kazneno djelo iz stavka 1. ili 2. ovoga članka počinila službena osoba u obavljanju svoje službe, ili je počinjeno u odnosu na veći broj osoba, ili je svjesno doveden u opasnost život jedne ili više osoba, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od tri do petnaest godina.

(4) Kaznom iz stavka 1. ovoga članka kaznit će se tko znajući da je osoba žrtva trgovanja ljudima koristi njezine usluge koje su rezultat jednog od oblika njezinog iskorištavanja navedenog u stavku 1. i 2. ovoga članka.

(5) Tko s ciljem omogućavanja počinjenja djela iz stavka 1., 2. i 3. ovoga članka zadrži, oduzme, sakrije, ošteti ili uništi putnu ispravu ili ispravu o dokazivanju identiteta druge osobe, kaznit će se kaznom zavore do tri godine.

(6) Za pokušaj kaznenog djela iz stavka 5. ovoga članka počinitelj će se kazniti.

(7) Pristanak na iskorištavanje same osobe na čiju štetu je trgovanje ljudima počinjeno bez utjecaja je na postojanje tog kaznenog djela.“ (23)

Čl. 107. Kaznenog zakona „Trgovanje dijelovima ljudskog tijela i ljudskom zamecima“ glasi:

„(1) Tko nabavi, posjeduje, prevozi, prenosi, čuva, prima ili presadi ljudski organ, tkivo, stanicu, zametak ili fetus ako je znao ili morao i mogao znati da potiču od osobe koja je žrtva trgovine ljudima radi uzimanja dijelova tijela iz čl. 106. ovog Zakona, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina.

(2) Tko uporabom sile ili prijetnje, obmanom, prijevarom, otmicom, zlouporabom ovlasti ili teškog položaja ili odnosa ovisnosti nabavi, posjeduje, prevozi, prenosi, čuva ili primi ljudski organ, tkivo, stanicu, zametak, fetus ili mrtvo tijelo radi uzimanja dijelova tijela, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do osam godina.

(3) Tko dajući novčanu naknadu ili drugu usporedivu korist nabavi ljudski organ, tkivo, stanicu, zametak, fetus ili mrtvo tijelo, kaznit će se kanom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(4) Kaznom iz stavka 3. ovoga članka kaznit će se tko radi zarade navede drugog ili mu pomogne dati vlastiti organ, tkivo, stanicu, zametak ili fetus za novčanu naknadu ili drugu korist.

(5) Tko izvodi ili presadi ljudski organ, tkivo, stanicu, zametak ili fetus ako je znao ili je morao i mogao znati da je za njega darivatelj dobio novčanu naknadu ili drugu korist, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.

(6) Kaznom iz stavka 5. ovoga članka kaznit će se tko oglašava potrebu ili dostupnost ljudskog organa, tkiva, stanice, zametka, fetusa ili mrtvog tijela radi ponude ili traženja novčane naknade ili druge koristi.“ (23)

2. 2. Trgovanje ljudima u svijetu

Trgovanje ljudima je globalan problem od kojeg nije pošteđena niti jedna zemlja na svijetu, stoga slobodno možemo reći da je to brzorastući posao. Žalosno je, to da je novac u današnje vrijeme postao toliko potreban, a ljudi da su postali toliko pohlepni da se ne mogu zadovoljiti s onim iznosom koji im je potreban za normalan život u kojem im ništa ne nedostaje. Pohlepa i apetiti za gomilanjem stvari u životu su i dovela do ovoga načina iskorištavanja ljudi. Naime, u cijelom procesu trgovanja ljudima, bitno je, da je osoba koja se vrbuje mlada i da se na njoj može dobro zaraditi.

„Činjenica je da se žene, djeca i muškarci prodaju kao roba svuda u svijetu, kako u zemljama čiji su državljani tako i u inozemstvu. Prema procjenama Ujedinjenih naroda, u svijetu se svake godine trguje sa 2 do 4 milijuna ljudi. Oko 200 000 ljudi je nezakonito dovedeno u Europu svake godine, od čega je većina namijenjena seksualnom izrabljivanju. U izvješću Ujedinjenih naroda pod nazivom „Trgovanje ljudima u Europi“ ističe se da najviše žrtava dolazi s Balkana (32%), s teritorija bivšega Sovjetskog Saveza (19%), iz Južne Amerike (13%), centralne Europe (7%), Afrike (5%) i istočne Azije (3%). 80% žrtava trgovanja ljudima preko međunarodnih granica su žene, a 70% tih žena i djevojaka prodano je za seksualno izrabljivanje. 20% žrtava trgovanja ljudima su djeca“ (24).

U knjizi „Nataše - Nova globalna seksualna trgovina“, novinar koji se bavio istraživanjem ove problematike u svijetu, Victor Malarek, napisao je da je najozloglašeniji koridor za prijevoz žrtava trgovanja ljudima baš Balkanska ruta. Ona prolazi kroz Srbiju, Hrvatsku, Albaniju, Makedoniju, Bosnu i Hercegovinu, Crnu Goru i Kosovo. Ova ruta ide od Srbije do Italije te se žene čamcima prevoze preko Jadrana do Italije. (25)

U navedenoj knjizi novinar navodi kako se susreo i s mjestom Arizona Market koje je poznato po eksploataciji žena. To je mjesto između Sarajeva i Zagreba, blizu graničnog prijelaza Orašje u Bosni i Hercegovini, koje lokalno stanovništvo zove Arizona. Preko dana na tom mjestu je tržnica, na koju dolaze kupci iz susjednih zemalja, jer se prodaje „lažna markirana“ roba po pristupačnim cijenama, a noću tu stoje žene, dovedene iz Istočne Europe, prisiljene na seksualnu eksploataciju. Napominje da je 2000. godine širu javnost zgrozio slučaj dvije Moldavke, koje su pronađene kako plutaju u rijeci pokraj Arizone, a po načinu izvršenja ubojstva znalo se da se radi o egzekuciji i da „moćnici“ stoje iza toga. „Ruke su im bile zavezane iza leđa, noge pričvršćene za betonske blokove, a usta začepljena ljepljivom trakom koja im je prekrivala usta i na koju su egzekutori napisali „Organizacija za europsku sigurnost i suradnju“. (25)

U svijetu postoji jako puno slučajeva trgovanja ljudima koji se ne događaju iza zatvorenih vrata. Sve je puno jednostavnije jer uključuje i komunikaciju putem Interneta, a trgovci ljudima se više i ne skrivaju da bi prodali svoju žrtvu. U ožujku 2002. godine na *eBayu* organizirana je aukcija. „Ponudeni artikl“ a subjekt je bila devetnaestogodišnja djevojka. Početna cijena bila je 1 500 dolara. Dana 28. ožujka 2002. godine objavljen je i rezultat koji je glasilo: „Čestitamo gospodinu D. iz Francuske“, dao je najbolju ponudu od 3 000 dolara. (25)

„Novinar Victor Malarek, ostao je iznenađen kada je u intervjuu od 17. kolovoza 2002., za televizijsku emisiju *Addignment*, na BBC-u, koja se bavi aktualnim temama, glavni inspektor Scotland Yarda Simon Humphrey, šef londonskog odjela za proke, natuknuo da trgovanje ženama nije prioritet jer žrtve nisu Britanke“. (25)

Najveći odjek u svijetu imala je izjava Martine Vandenberg, koja ja za *Human Rights Watch* istraživala trgovinu ljudima u svjetskim žarištima kao što su Bosna i Hercegovina, Izrael i Grčka. Ona kaže: „Kršenje ljudskih prava poput trgovanja ljudima ne mogu opstati bez suučesništva ravnodušnih i korumpiranih državnih dužnosnika. Trgovci se često koriste mitom – ponekad u gotovini, a ponekad u besplatnim seksualnim uslugama – za poticanje policije i dužnosnika da okrenu glavu, za dobivanje zaštite i za zaobilazanje navodno neprobojnih

granica. Suučesništvo nije samo zaštita za trgovca; ono ženama šalje poruku da su njihovi mučitelji zaštićeni i da im nema bijega“. (25)

Različite zemlje kao što su Vijetnam, Kuba i zemlje u istočnoj Europi i bivšem Sovjetsko Svavezu, sve koje su u procesu stvaranja tržišnog gospodarstva, ali i one koje su sklone velikim financijskim krizama, svjedoče o alarmantnom povećanju žrtava trgovanja ljudima i prostituciji. Industrija naručivanja budućih žena preko interneta, u porastu je u Rusiji, Aziji i Latinskoj Americi i to zbog „potreba“ muškaraca u razvijenim zemljama da imaju ženu, iz egzotične zemlje, koja je poslušna. Samo u azijskoj regiji, od 200 do 400 žena se mjesečno preveze iz Bangladeša u Pakistan. 7 000 do 12 000 nepalskih žena i djevojaka godišnje se prodaju u bordele u Indiji, a 150 000 tajlandskih i filipinskih žena godišnje se prodaju u svrhe seksualne eksploatacije u Japan. Prodaja djevojčica iz Nepala u Indiju vjerojatno je najaktivnije tržište trgovanjem djecom u svijetu. (26)

Koji su razlozi širenja globalne trgovine ženama i djecom? Vojna prisutnost, gospodarski razvoj koji povećava žensko siromaštvo i gubitak moći, ideologije seksualnog liberalizma i seksualnog konzervatizma, te organizirano zapošljavanje žena i djevojaka od strane multinacionalne seksualne industrije često potpomognuto vladinim nedjelovanjem i sporazumom s tim seksualnim industrijama, zajedno igraju ulogu u seksualnoj eksploataciji žena i djevojaka. Prema nekim navodima čak su i mirovne snage Ujedinjenih naroda u bivšoj Jugoslaviji, Kambodži i Mozambiku organizirale lanac „prostitucije“ tijekom mirovnih misija. (26)

3. O trgovanju ljudima s bioetičkog aspekta

Da bi mogli s bioetičkog aspekta sagledati problematiku trgovanja ljudima, potrebno je za početak utvrditi njezina temeljna načela. Temeljna bioetička načela poštuju i štite dostojanstvo svake osobe, a mogu se navesti kroz nekoliko postulata:

- 1) Apsolutna vrijednost ljudske osobe i njezina nepovrjedivost;
- 2) Neraskidiva veza između života/slobode/Ioistine;
- 3) Upoznati da bi se liječilo, a ne da bi se manipuliralo;
- 4) Sve ono što je tehnički moguće nije i moralno dopustivo;
- 5) Državni zakoni moraju štiti dobro ljudi;
- 6) Načelo djelovanja s dvostrukim učinkom:
  - čin mora po sebi biti ili dobar ili neutralan,
  - loš učinak ne može biti ni uzrok ni sredstvo za dobar učinak,
  - ne postoji nikakva druga alternativa i
  - dobar učinak mora biti razmjerno veći od lošeg učinka. (27)

Treće načelo: upoznati da bi se liječilo, a ne da bi se manipuliralo, kod trgovanja ljudima je u potpunosti narušeno. Vodeći se ovim načelom prilikom medicinske intervencije dopuštena je samo ona koja potiče prirodan razvoj života osobe, dok se u slučaju kod trgovanja ljudima obavljaju intervencije koje su protivne prirodnom razvoju života čovjeka i po ovom načelu su nedopuštene. (27)

Ovo bioetičko načelo trebalo bi biti vrhovno kada se radi o trgovanju ljudima u svrhu odstranjivanja organa. Kako je već rečeno u ovom radu, trgovina ljudskim organima na crnom tržištu sve više cvjeta, iz razloga što je veća potražnja od „ponude“ organa koji su ljudima dostupni legalnim putem.

Kod odstranjivanja organa na crnom tržištu, da bi transplantacija dobro uspjela, potreban je cijeli tim liječnika, koji za visoku novčanu dobit obavljaju ilegalne transplantacije. Svjesni činjenica da je osoba prisilno dovedena te da se ovaj oblik transplantacije protivi temeljnim načelima bioetike te se kosi s Hipokratovom zakletvom, tim liječnika prihvaća rizik i obavlja ovakve operacije koje narušavaju temeljna ljudska prava, na prvom mjestu pravo na život.

„Pravo na život temeljno je pravo čovjeka. U hijerarhiji ljudskih prava iznad je i ispred svih drugih prava. Pravo na život je apsolutno. Pravo na život predstavlja onaj dio građanskih i političkih prava i sloboda koji se na smije ni pod kojim okolnostima ukinuti ili ograničiti“. (28) S druge strane, liječnici koji sudjeluju u ovakvim postupcima, gaze bioetička načela neškodljivosti i dobročinstva. (29)

U slučajevima trgovanja ljudima u svrhu seksualne eksploatacije, zbog čestih prisilnih mijenjanja klijenata, bez korištenja adekvatne zaštite, žene, žrtve ovog kaznenog djela, osim što imaju tjelesne ozljede, moraju se nositi i s spolno prenosivim bolestima, infekcijama, višestrukim pobačajima, neplodnosti zbog loše obavljenih ilegalnih pobačaja, rakom grlića vrata maternice te HIV-om. Podvrgnute ovakvom zlodjelu i iskorištavanju ženama se narušava, osim zdravlja i njihov integritet i dostojanstvo, koji se pokušavaju zaštititi temeljnim bioetičkim načelima.

Primjer imamo u državi Myanmar:

Procjenjuje se da je u Tajlandu 20 000 do 30 000 eksploatiranih žena i djevojaka iz Myanmar. Oblici trgovanja ljudima su lažne agencije za zapošljavanje koje šalju žene u bordele; otmice od strane agenata; prodaja djevojaka iz brdskih plemena. Budući da su ilegalni imigranti u Tajlandu, žrtve trgovanja ljudima budu uhićene i deportirane nazad u Myanmar; utvrđeno je da 50-70% žrtava bude pozitivno na HIV. (26)

Na koncu, važno je istaknuti da žrtve trgovanja ljudima uglavnom spadaju u ranjivije skupine društva koji zahtijevaju posebnu zaštitu i pomoć, a osobito ako se radi o djeci. Organizacija ujedinjenih naroda za obrazovanje, znanost i kulturu, donijela je tri glavne međunarodne deklaracije iz područja bioetike s ciljem zaštite „prirodnog dostojanstva“, jednakih i neotuđivih prava svih članova obitelji. Djeca su posebno osjetljiva kategorija „obitelji“ čija su se prava pokušala zaštititi donijetim deklaracijama, a to su: *Opća deklaracija o ljudskom genomu i ljudskim pravima; Međunarodna deklaracija o ljudskim genetskim podacima te Opća deklaracija o bioetici i ljudskim pravima. (30)*

Opća deklaracija o bioetici i ljudskim pravima, osvrće se na pitanja koja se odnose na medicinu, biološko-antropološke znanosti i prateću tehnologiju. Deklaracija ističe važnost poštovanja ljudskog dostojanstva, ljudskih prava i temeljnih sloboda, koja se u iskorištavanju žrtava trgovanja ljudima ne poštuju. (30)

3. 1. Opća deklaracija o bioetici i ljudskim pravima

Zbog brzog tehnološkog razvoja svaki dan susrećemo se s novim oblicima iskorištavanja u kojem se narušavaju temeljna ljudska prava. Stoga je bilo potrebno naći neko rješenje koje bi bilo prihvatljivo i kako bi se primjenjivala na sve države svijeta.

Deklaracija o bioetici i ljudskim pravima sastoji se od brojnih smjernica koje bi trebalo slijediti kako bi se izbjeglo ugrožavanje života i prava. U ovom kontekstu donosimo nekoliko članaka:

Članak 3. – Ljudsko dostojanstvo i ljudska prava

- Ljudsko dostojanstvo, ljudska prava i temeljne slobode treba u potpunosti poštovati. (31) „Ljudsko dostojanstvo i ljudska prava ne počivaju na kulturalnome pripisivanju koje bi ovisilo o suglasju demokratskog društva. Ljudsko dostojanstvo i ljudska prava, kao i biti osoba, svakoga čovjeka proizlaze iz sebe.“ (32)

Članak 4. Korist i šteta

- U primjeni i napredovanju znanstvenih spoznaja, medicinske prakse i povezanih tehnologija, izravne i neizravne koristi pacijenata, sudionika istraživanja i ostalih pogođenih osoba trebalo bi se maksimalizirati, a eventualnu štetu takvim pojedincima treba svesti na najmanju moguću mjeru.

Članak 5. Autonomija i individualna odgovornost

- Dužnost poštovanja odgovornosti odluke i poštovanje autonomije drugih osoba.

Članak 6. Suglasnost

- Svaka preventivna dijagnostička i terapijska medicinska intervencija mora se provesti samo uz prethodnu, slobodnu i informiranu suglasnost dotične osobe.

Članak 7. Osobe bez sposobnosti za dati suglasnost

- Odobrenje za istraživanje i medicinsku praksu s najboljim interesom dotične osobe i sukladno domaćem zakonu.

Članak 8. Poštovanje ljudske ranjivosti i osobnog integriteta

- U ovom slučaju treba zaštititi pojedince i grupe koje su posebno ugrožene, a osobni integritet takvih pojedinaca treba se uvažiti.

Članak 9. Privatnost i povjerljivost

- Treba se poštovati privatnost dotičnih osoba i povjerljivost njihovih osobnih informacija.

Članak 10. Jednakost, pravda i pravednost

- Temeljna ravnopravnost svih ljudskih bića glede dostojanstva i prava treba se poštivati tako da se prema njima postupa pravedno i na jednak način.(29)

Članak 11. Nediskriminacija

- Niti jedan pojedinac ili grupa ne smije biti diskriminirana ili žigosana predrasudama iz bilo kojeg razloga u kršenju ljudskog dostojanstva, ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Članak 14. Socijalan odgovornost i zdravlje

- Pristup kvalitetnijoj zdravstvenoj zaštiti i boljim lijekovima,
- Pristup odgovarajućoj prehrani i vodi,
- Pобољшanje životnih uvjeta i okoliša,
- Uklanjanje marginalizacije i isključivanja osoba zbog bilo kojeg razloga,
- Smanjenje siromaštva i nepismenosti. (31)

Kod primjene gore navedenih članaka u slučajevima žrtava trgovanja ljudima, postoje ograničenja ili je u potpunosti onemogućena primjena istih. Žrtvama trgovanja ljudima ugrožen

je život, zanemareno im je zdravstveno stanje te im se zadire u ljudsko dostojanstvo. Nemaju pravo na vlastite odluke, mišljena niti na privatnost. Ukoliko žrtva trgovanja ljudima uspije pobjeći iz „ralja“ trgovca ljudima, u društvu je često „žigosana“. Okolina ne prihvaćaju lako takve osobe u svoju zajednicu, jer idu od pretpostavke da su same krive što su se u lancu trgovanja ljudima pronašle. Žrtva trgovanja ljudima pored torture koju je prošla mora se suočiti i s ponovnim pronalaženjem vlastitog identiteta i boriti se za položaj u društvu. Za žrtve trgovanja ljudima ovi članci su samo slova na papiru, jer trgovcu ljudima žrtva je samo „broj i roba“.

3. 2. Temeljna ljudska prava

U više navrata u radu je navedeno kako je trgovanje ljudima jedno od najgorih oblika kršenja temeljnih ljudskih prava. Žrtvama trgovanja ljudima osim narušenog zdravstvenog stanja te trajnih psihičkih posljedica uskraćena su temeljna ljudska prava. Iako se ovaj radi bavi bioetičkim aspektima i ljudskim pravima smatramo da je opravdano, inzistirati na maksimalnim kaznama zatvora kod počinitelja kaznenih djela trgovanja ljudima.

Kroz godine, kako su se pojavljivali novi oblici kršenja temeljnih ljudskih prava, tako su se pisale povelje, deklaracije i ustavi: „Deklaracija o pravima čovjeka i građanina“, „Deklaracija nezavisnosti“, „Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima“, „Europska konvencija o ljudskim pravima“ i „Europska konvencija o ljudskim pravima i temeljnim slobodama“, između ostalih.

Republika Hrvatska je potpisnica Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, donesene u Rimu, 4. studenoga 1950. godine. Samim potpisom Republika Hrvatska u članku. 1.1. obvezala se na poštovanje ljudskih prava. (33)

Prava i slobode:

- Pravo na život;
- Zabrana mučenja;
- Zabrana ropstva i prisilnog rada;
- Pravo na slobodu i sigurnost;
- Pravo na pošteno suđenje;

- Nema kazne bez zakona;
- Pravo na poštovanje privatnog i obiteljskog života;
- Sloboda mišljenja, savjesti i vjeroispovijedi;
- Sloboda izražavanja;
- Sloboda okupljanja i udruživanja;
- Pravo na brak;
- Pravo na djelotvoran pravni lijek;
- Zabrana diskriminacije;
- Derogiranje u vrijeme izvanrednog stanja;
- Ograničenje političke djelatnosti stranca;
- Zabrana zloupotrebe prava;
- Granice primjene ograničenja prava. (33)

Trgovanje ljudima funkcionira na principu ponude i potražnje. Što je potražnja veća, broj žrtava trgovanja ljudima se povećava. Danas je trgovanje ljudima postalo „zabava za bogate i nezasiťne“. Kad to kaŹemo mislimo na njihove nezasiťne apetite da konstantno isprobavaju nešto novo ili da ostvaruju svoje seksualne maštarije, pri tome birajući sve mlađe Źrtve. Mlađe Źrtve se biraju jer su zbog svoje lakovjernosti i velikog tehnološkog napretka lako dostupna „roba“, a i zbog toga što kod njih u poćetku nema opasnosti od spolno prenosivih bolesti. Tako da gledajući gore navedene temeljne ljudske slobode, kod trgovanja ljudima Źrtvama su uskraćena sva prava i slobode.

Stoga, govorimo da Źrtva nema pravo na Źivot, to nije daleko od istine. Źrtve trgovanja ljudima su samo brojevi, ukoliko, ne odrade svoj „posao“, postoji velika mogućnost da ih trgovac ljudima ubije. Źrtve su mućene, od strane trgovaca ljudima pa zatim i od onih koji te usluge koriste. Bilo da je rijeć o trgovanju ljudima u seksualne ili radne svrhe.

Nadalje, svim Źrtvama trgovanja ljudima je uskraćeno pravo na slobodu i sigurnost. Nemaju pravo na lijećnićku pomoć, pravo na izraŹavanje i okupljanje. Źrtve trgovanja ljudima prolaze torture, uništeno im je dostojanstvo i pravo na Źivot, odvojene su iz svojih obitelji i ne mogu se svojevoljno vratiti u svoju drŹavu.

Kako Źrtve trgovanja ljudima Źive u nehumanim uvjetima, obolijevaju, lišeni su slobode izbora, nemaju nikakvu autonomiju, napušteni su od strane drušтва i s njima se postupa kao sa stvarima.

Kada i ukoliko se oslobode i izbave iz lanca trgovanja ljudima teško se resocijaliziraju i nailaze na trajne osude, stigmatiziraju se i etiketiraju. Društvo ih marginalizira i prema njima se ophode s brojnim predrasudama.

I to se može smatrati teškim i velikim bioetičkim propustom zbog čega je potrebno kontinuirano raditi na edukaciji o temeljnim ljudskim pravima i senzibilizirati javnost o pravima i položaju tih osoba u društvu, kako se ne bi nanosila daljnja i nepopravljiva šteta njihovu integritetu odnosno kako se ne bi gazilo njihovo ljudsko dostojanstvo.

4. Informiranost djece o problematici trgovanja ljudima

U sklopu Sveučilišnog odjela za forenzične znanosti Sveučilišta u Splitu, pokrenut je projekt „Prepoznaj i spasi me“. Cilj projekta bila je edukacija najranjivije dobne skupine djece od 13 do 15 godine, na području Grada Splita i Solina. Edukaciju su provodili studenti Forenzike, volonteri, od studenog 2017. do travnja 2018. godine. Svrha ove edukacije bilo je podizanje svijesti kod mlađih adolescenata o problematici trgovanja ljudima, s naglaskom na to kako društvene mreže utječu na povećanja broja žrtava trgovanja ljudima.

Za dobivanje rezultata informiranosti učenika o problematici trgovanja ljudima u ovom radu korištena je kvantitativna metoda istraživanja. U radu su korištene ulazne i izlazne ankete. Ulazne ankete prikazuju statističke podatke o informiranosti djece o problematici trgovanja ljudima, dok izlazne ankete prikazuju uspješnost provedbe projekta. Ulazna anketa sastojala se od 11 pitanja dok je izlazna anketa sadržavala četiri pitanja.

U edukaciji je sudjelovalo preko 700 učenika iz osnovnih škola na području Splita i Solina, ali samo su anketirani učenici koji su imali potpisane izjave roditelja, njih 441.

4. 1. Projekt „Prepoznaj i spasi me“

Prema statističkim podacima *Nacionalnog programa* za suzbijanje trgovanja ljudima u 2010. godini broj žrtava trgovanja ljudima u Republici Hrvatskoj bio je 7 dok je u 2015. godini taj broj porastao na 38 osoba. S obzirom na ove brojke, u Republici Hrvatskoj se ovoj problematici pridaje premalo pozornosti. Iz razloga što je o ovoj problematici iz otvorenih izvora u Republici Hrvatskoj premalo materijala koji bi uputili u problematiku, osmišljen je i realiziran projekt „Prepoznaj i spasi me“ koji se odvijao u dvije faze. Prva faza obuhvaćala je edukaciju studenata, a drugu fazu provodili su studenti volonteri po osnovnim školama, prenoseći stečeno znanje s edukacija koje su prethodno pohađali.

Edukacija se provela na Sveučilišnom odjelu za forenzične znanosti, Sveučilišta u Splitu, u vremenu od 16. do 20. listopada 2017. godine. Koncipirana je kroz niz predavanja u kojima su kao predavači sudjelovali: doc. dr. sc. Toni Perković s temom „Vrbovanje putem interneta i medija“, doc. dr. sc. Ana Jeličić i Nevena Aljinović, dipl. iur., s temom „Trgovanje ljudima u svrhu odstranjivanja organa“, Silvana Nikolić, dipl. soc., s temom „Aktivnosti GDCK Split u prevenciji trgovanja ljudima“, dok je redovnica Stanka Oršolić iz Organizacije RENATE

(Religious in Europe Networking against Trafficking and Exploitation) održala dva predavanja: „Problematika trgovanja ljudima u Europi i u Republici Hrvatskoj“ te „Iskustvo rada sa žrtvama trgovanja ljudima i doprinos RENATE u borbi protiv trgovanja ljudima.“¹. Drugi dio edukacije činile su radionice kojima se angažiralo studente sudionike na rad u skupinama i solidariziralo ih se s različitim uvjetima i okolnostima u kojima ljudi žive, a koje im onemogućuju dostojanstven život.

Studenti volonteri, sa Sveučilišnog odjela za forenzične znanosti: Robert Marijanović, Ivan Marelja, Ana Radanović, Ivana Pleslić, Dea Bogunović, Iva Toljan, Nikolina Rohtek i Petra Plavšić, nakon uspješne edukacije, obišli su 12 osnovnih škola s područja grada Splita i Solina: OŠ Lučac, OŠ Blatine, OŠ Spinut, OŠ Marjan, OŠ Mejaši, OŠ Pujanke, OŠ Dobri, OŠ Mertojak, OŠ Brda, OŠ Plokite, OŠ Split 3 i OŠ Vjekoslava Paraća (Solin). Obuhvaćena su 32 razreda te novinarska radionica u OŠ Plokite. U proces edukacije bilo je uključeno preko 700 učenika, ali anketirani su samo oni koji su imali potpisane izjave od roditelja, točno 441 učenik/ca.

Tablica 1. Ulazna anketa korištena u istraživanju

1. Da li ste ikada čuli za pojam trgovanje ljudima?
2. Tko može biti žrtva trgovanja ljudima?
3. Kako možeš prepoznati trgovca?
4. Postoji li trgovanje ljudima u tvojoj zemlji?
5. Gdje ste čuli za problematiku trgovanja ljudima?
6. Koji je najčešći oblik trgovanja ljudima?
7. Nalaziš se na ekskurziji u novom gradu, u jednom trenutku izgubio/la si svoju grupu, a baterija na mobitelu ti se ispraznila, prišao ti je mladi bračni par koji ti je ponudi prijevoz do hotela?
8. Smatraš li da društvene mreže mogu utjecati na povećanje broja žrtava trgovanja ljudima?
9. Kako ćeš prepoznati lažni <i>Facebook</i> profil i osobu koja se lažno predstavlja?
10. Na Vašim društvenim mrežama slike i Vaši osobni podatci dostupni su svima?
11. Imate li na društvenim mrežama prijatelja s kojim nemate zajedničkih prijatelja i koje ne poznajete?

¹ Tekst se koristio za izradu Plakata na Međunarodnoj konferenciji, *Sigurnost povijesnih gradova 2018.* – *Izazovi turizma*, koji se održavao u Splitu, u vremenu od 16. ožujaka – 17. ožujka 2018. godine.

Tablica 2. Izlazna anketa korištena u istraživanju

1. Smatrate li da je ovo predavanje bilo zanimljivo?
2. Hoćete li svojim prijateljima prenijeti stečeno znanje s ovih predavanja?
3. Smatrate li da se ovakva predavanja trebaju češće održavati?
4. Hoćete li nakon ovih predavanja biti oprezniji?

Za statističku obradu ispunjenih anketa korišten je program *SPSS Statistics Data*.

4. 2. Svrha istraživanja

Projekt „Prepoznaj i spasi me“ trebao je poslužiti kao statistički prikaz informiranosti mlađih adolescenata o problematici trgovanja ljudima. Želja autorice ovog rada bila je kroz edukacije osvijestiti djecu da trgovanje ljudima postoji i u Republici Hrvatskoj i da žrtva može postati svatko. Direktni korisnici projekta su učenici osmih razreda osnovnih škola na području Grada Splita i Solina, koji su zbog svoje dobi ujedno i najranjivija skupina i to najviše zbog sve većeg korištenja društvenih mreža koje predstavljaju najnoviji kanal putem kojeg trgovci ljudima vrbuju svoje žrtve.²

Kako je projekt zamišljen da educira učenike, za samu provedbu projekta bilo je potrebno ishoditi dozvolu od *Ministarstva znanosti i obrazovanja* i *Agencije za odgoj i obrazovanje* koji su u ovom projektu vidjeli veliki potencijal te su dali suglasnost da se projekt može provesti u osnovnim školama na području Grada Splita i Solina.

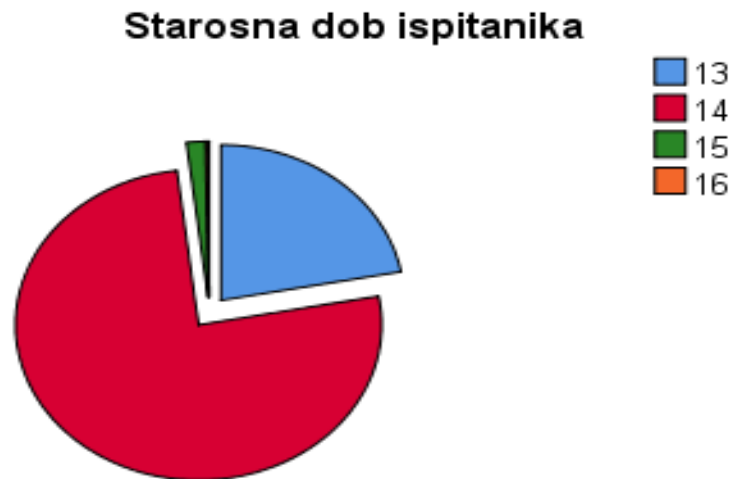
4. 3. Rezultati istraživanja

Anketiranje je bilo anonimno. Sve ukupno je sudjelovalo 441 učenika/ca. Od toga 93 ispitanika od 13 godina što iznosi 21,1%; 321 ispitanik od 14 godina, što je 72,8%; 7 ispitanika

---

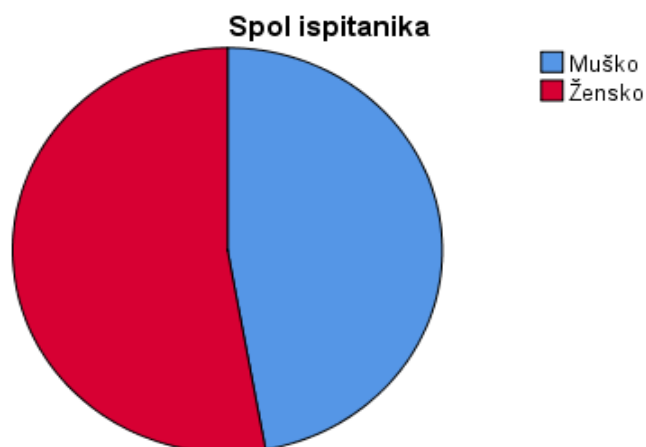
² Tekst je korišten za izradu *Priručnika za mlade o problematici trgovanja ljudima*, (autori: doc. dr. sc. Toni Perković; doc. dr. sc. Ana Jeličić; Nevena Aljinović, dipl.iur.; Megi Stanković Marijanović, studentica forenzike; Robert Marijanović; student forenzike; Ivan Marelja, student forenzike; Ana Radanović, studentica forenzike; Ivana Pleslić, studentica forenzike; Dea Bogunović, studentica forenzike; Iva Toljan, studentica forenzike; Nikolina Rohtek, studentica forenzike) a biti će izdana u lipnju 2018. godine.

od 15 godina, što iznosi 1,6%; 1 ispitanik od 16 godina, što iznosi 0,2%; dok 19 ispitanika nije unijelo svoju starosnu dob, a to iznosi 4,3%.

GRAF. 1 / Starosna dob ispitanika projekta „Prepoznaj i spasi me“; Izvor: Izračun autorice

Napravljen je i statistički prikaz prema spolu gdje su svi učenici/ce dali podatak. Prema statističkim podacima u istraživanju je sudjelovalo 208 učenika, što iznosi 47,2%, dok je učenica bilo 233, što je 52,8%, od ukupnog boja ispitanika.

GRAF. 2 / Spol ispitanika projekta „Prepoznaj i spasi me“; Izvor: Izračun autorice

4. 3. 1. Rezultati istraživanja ulaznih anketa

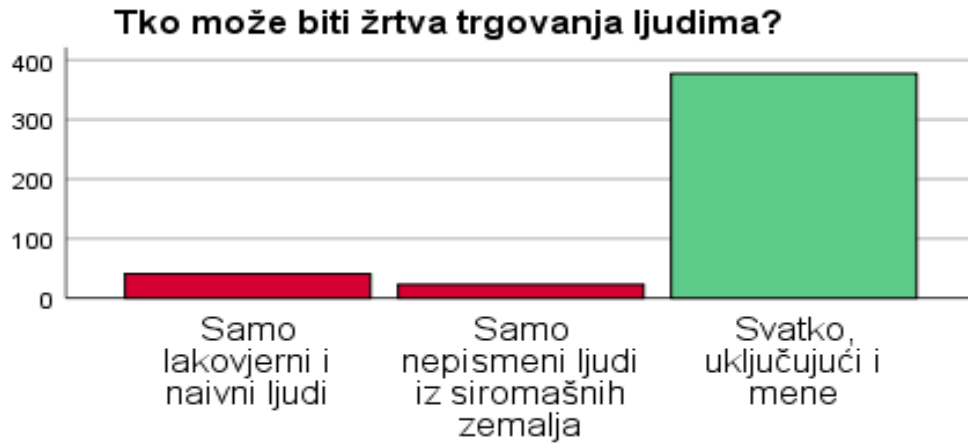
Ulazna anketa sastojala se od 11 pitanja i u ovom istraživanju služila je kao statistički podatak informiranosti učenika/ca o problematici trgovanja ljudima.

Prvo pitanje „Da li ste ikada čuli za pojam trgovanje ljudima?“, 428 učenika/ca, (što iznosi 97,1%) odgovorilo je pozitivno, a 13 učenika/ca, (što iznosi 2,9%) negativno je odgovorilo na ovo pitanje, što ukazuje na to da su se u svojoj prošlosti barem na neki način susreli s tim pojmom, što ne ukazuje na to da znaju da ova problematika i direktno pogađa Republiku Hrvatsku i koje je njezino značenje. Saznanja o tome što znaju o ovoj problematici pronašli smo u idućim odgovorima.

GRAF. 3 / „Jeste li ikada čuli za pojam trgovanje ljudima?“ 1. pitanje iz ulazne ankete projekta „Prepoznaj i spasi me“; Izvor: Izračun autorice

Na drugo pitanje „Tko može biti žrtva trgovanja ljudima?“ ponuđeno je nekoliko odgovora. „Samo lakovjerni i naivni ljudi“ kao odgovor odabrao je 41 učenik/ca, što iznosi 9,3%. Odgovor „Samo nepismeni ljudi iz siromašnih zemalja“ odabralo je 23 učenika/ce, što iznosi 5,2%, dok se za odgovor „Svatko uključujući i mene“ odlučilo 377 učenika/ca, što iznosi 85,5%, od ukupnog broja ispitanika.

GRAF. 4 / „Tko može biti žrtva trgovanja ljudima?“ 2. pitanje iz ulazne ankete projekta „Prepoznaj i spasi me“; Izvor: Izračun autorice

Ovakav rezultat je iznenađujući, unatoč tome što je najviše učenika/ca odgovorilo da i oni sami mogu postati žrtve trgovanja ljudima. Zabrinjavajuće je činjenica što 64 učenika/ca, odnosno njih 14,5% smatra da se to može dogoditi samo lakovjernim, naivnim i nepismenim ljudima iz siromašnih zemalja. Baš ovaj postotak može biti pokazatelj da treba više vremena i truda uložiti u osposobljavanje učitelja da svoje znanje o ovoj problematici mogu prenijeti na djecu, jer baš među tom djecom koja smatraju da se to njima ne može dogoditi trgovac ljudima može pronaći svoju iduću žrtvu.

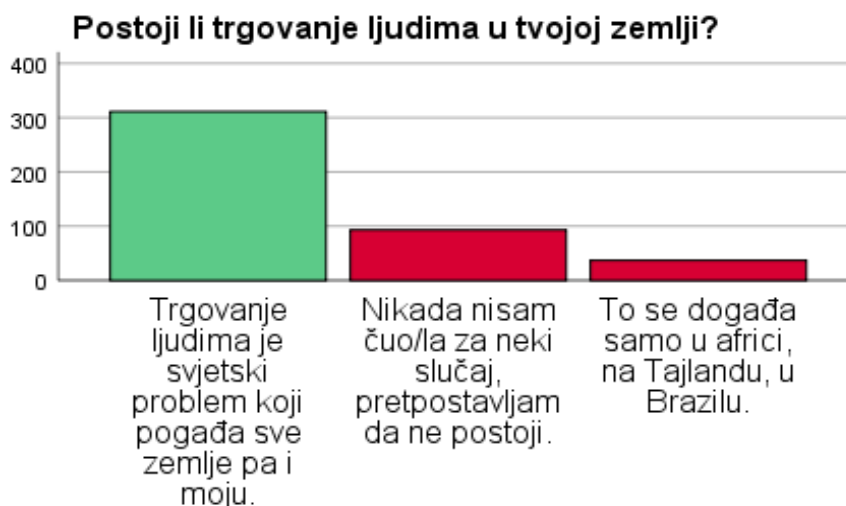
Treće pitanje „Kako možeš prepoznati trgovca?“ je također nudilo tri moguća odgovora. Od 441 učenika/ce, prvi odgovor, „Trgovac izgleda kao tipični kriminalac - vozi skup auto sa zatamnjenim staklima, ćelav je, nosi zlatni nakit“ odabralo je 20 učenika/ca, što iznosi 4,5%. Drugi odgovor „Trgovac izgleda kao svaki drugi muškarac/žena, ali ga možeš prepoznati po tome što uvijek nudi neki drugi posao“ odabralo je 40 učenika/ca, što iznosi 9,1%, dok se za odgovor „Nikad ne možeš biti siguran – to može biti bilo koja osoba“ odlučio 381 učenik/ca, što iznosi 86,4%.

Podatak je uznemirujući. Od 441 učenika/ce, njih 60 ne bi uspjelo prepoznati trgovca ljudima. Ovo je najranjivija dobna skupina i prema tome trebalo bi ulagati u edukciju i s njom krenuti u što ranijim razredima, jer žrtve trgovanja ljudima postaju sve mlađe.

GRAF. 5 / „Kako možeš prepoznati trgovca?“ 3. pitanje iz ulazne ankete projekta „Prepoznaj i spasi me“; Izvor: Izračun autorice

Četvrto pitanje „Postoji li trgovanje ljudima u tvojoj zemlji?“, 311 učenika/ca, što iznosi 70,5%, odabralo je odgovor „Trgovanje ljudima je svjetski problem koji pogađa sve zemlje pa i moju. 93 učenika/ca, što iznosi 21,1%, odabralo je odgovor „Nikada nisam čuo/la za neki slučaj, pretpostavljam da ne postoji“, dok je 37 učenika/ca što iznosi 8,4% odabralo treći odgovor „To se događa samo u Africi, na Tajlandu, u Brazilu“.

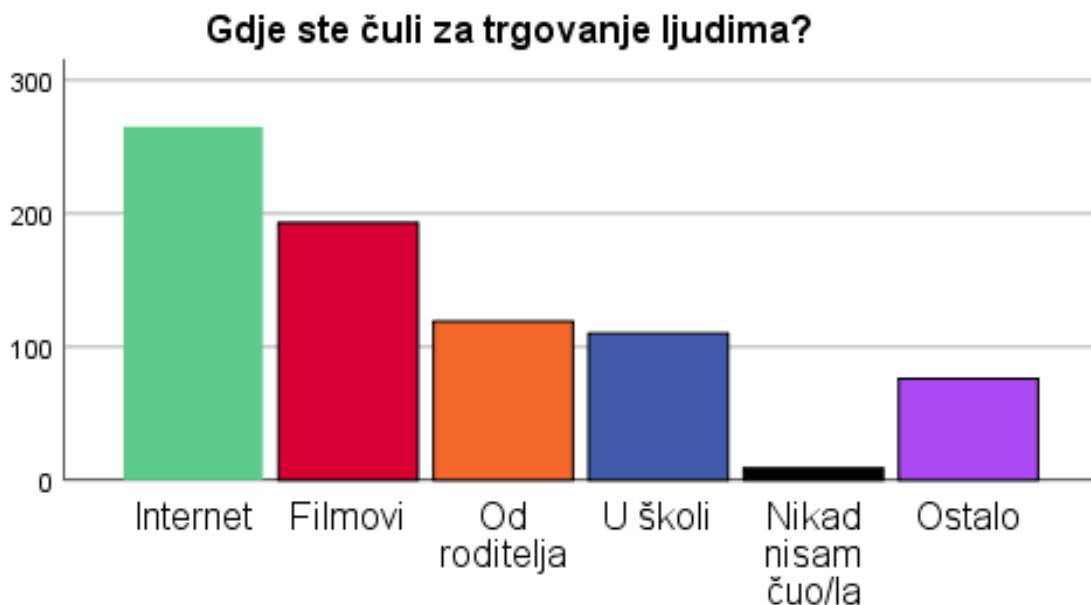
GRAF. 6 / „Postoji li trgovanje ljudima u tvojoj zemlji?“ 4. pitanje iz ulazne ankete projekta „Prepoznaj i spasi me“; Izvor: Izračun autorice

I ovaj rezultat je dosta uznemirujući, jer se pokazalo da 130 učenika/ca smatraju da Republika Hrvatska nije pogođena ovom problematikom. Uzme li se statistički podatak

prethodnog pitanja o prepoznavanju trgovca ljudima i od ovoga, da u Republici Hrvatskoj ne postoji trgovanje ljudima, može se zaključiti da je stanje o edukaciji i informiranju najranjivije dobne skupine vrlo alarmantno.

Uzmu li se prilikom ove analize i statistički podatci da su žrtve trgovanja ljudima sve više djeca koju ne vrbuju samo poradi radne eksploatacije, već zbog seksualne eksploatacije i pornografije, jer je manja vjerojatnosti prenošenja zaraznih bolesti, trebali bi se zabrinuti i uhvatiti u koštac s tom problematikom.

Na peto pitanje „Gdje ste čuli za problematiku trgovanja ljudima?“ na uzorku od 441 učenika/ce, a dobivena su 772 odgovora. 265 učenika, odnosno 34,3%, zaokružilo je da je o problematici trgovanja ljudima čulo putem „Interneta“, 193 učenika, odnosno 25%, zaokružilo je odgovor „Filmovi“; 119 učenika/ce, što iznosi 15,4%, odlučilo se za odgovor „Od roditelja“; 110 odnosno 14,2%, zaokružilo je odgovor „U školi“, 9 učenika/ca odnosno 1,2%, zaokružilo je odgovor „Nikad nisam čuo/la“, dok je 76 učenika/ca odnosno njih 9,8%, zaokružilo odgovor „Ostalo“.

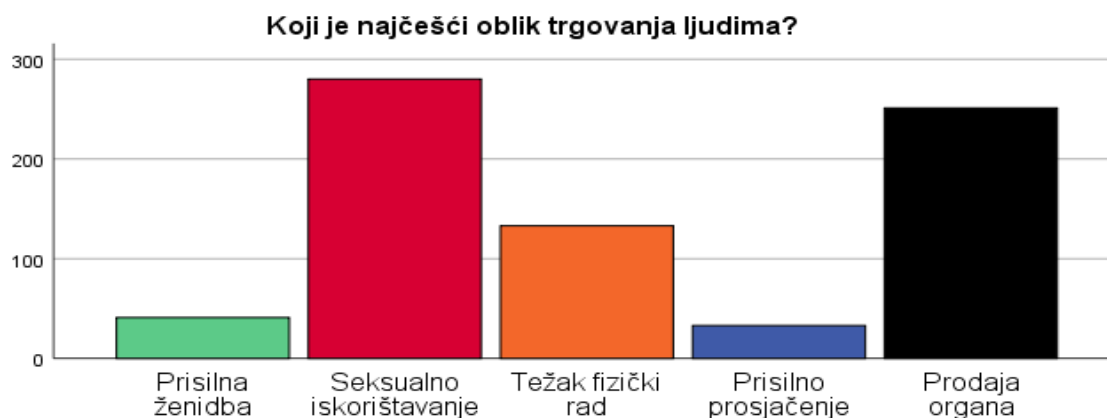
GRAF. 7 / „Gdje ste čuli za trgovanje ljudima?“ 5. pitanje iz ulazne ankete projekta „Prepoznaj i spasi me“; Izvor: Izračun autorice

Iz ovoga je vidljivo da učenici/ce samostalno do svih podataka mogu doći putem Interneta na kojem nema ograničenja niti zabrana. Nažalost koliko god se roditelje trude da

imaju nadzor nad svime oni i dalje zbog prebrzog razvoja tehnologije zaostaju za djecom, koja su jedino u ovom slučaju u velikoj „prednosti“ u odnosu na svoje roditelje.

Na šesto pitanje „Koji je najčešći oblik trgovanja ljudima?“, od 441 učenika/ce dobiveno je 738 odgovora. Tako se za odgovor „Prisilna ženidba“ odlučio 41 učenik/ca, što jest 5,6%; „Seksualno iskorištavanje“ kao odgovor zaokružilo je 280 učenika/ca, što je 37,9%; odgovor „Težak fizički rad“ zaokružilo je 133 učenika/ca, što jest 18%; za odgovor „Prisilno prosjačenje“ odlučilo se 33 učenika/ca, što jest 4,5%, dok se za odgovor „Prodaja organa“ odlučio 251 učenik/ca, što je 34%, od ukupnog broja ispitanika.

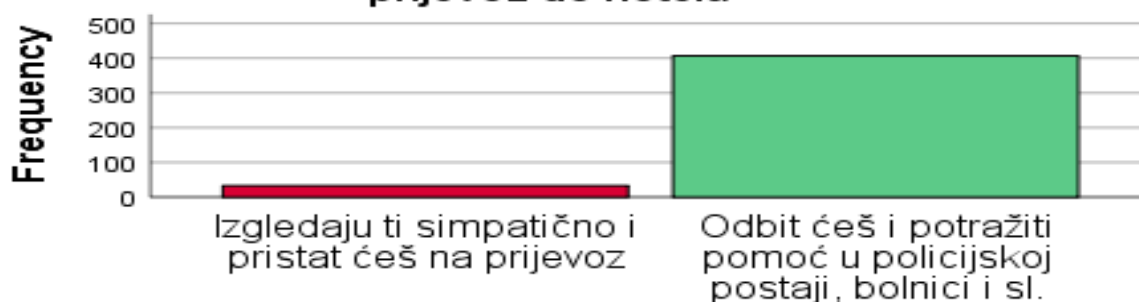

GRAF. 8 / „Koji je najčešći oblik trgovanja ljudima?“ 6. pitanje iz ulazne ankete projekta „Prepoznaj i spasi me“; Izvor: Izračun autorice

Iako u Republici Hrvatskoj nije zabilježen niti jedan slučaj trgovanja ljudima u svrhu odstranjivanja organa, što ne znači da se i to nije dogodilo, učenici su ipak u jako velikom postotku odabrali taj odgovor. U razgovoru s njima saznalo se da su to primijetili u različitim filmovima i tv serijama, iako se naziva istih ne sjećaju.

Na sedmo pitanje „Nalaziš se na ekskurziji u novom gradu, u jednom trenutku izgubio/la si svoju grupu, a baterija na mobitelu ti se ispraznila, prišao ti je mladi bračni par koji ti je ponudi prijevoz do hotela“, 33 učenika/ce, što jest 7,5%, zaokružilo je odgovor „Izgedaju ti simpatično i pristat ćeš na prijevoz“, 407 učenika/ca, odnosno 92,3%, zaokružilo je odgovor „odbit ćeš i potražiti pomoć u policijskoj postaji, bolnici i sl.“, dok se jedan učenik/ca odnosno 0,2%, nije odlučio/la niti za jedan odgovor.

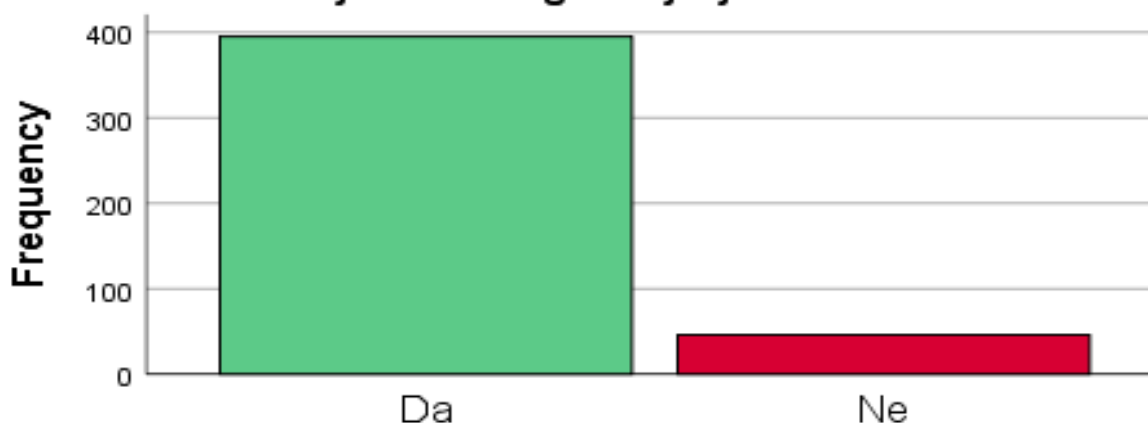
Nalaziš se na ekskurziji u novom gradu, u jednom trenutku izgubio/la si svoju grupu, a baterija na mobitelu ti se ispraznila, prišao ti je mlađi bračni par koji ti je ponudio prijevoz do hotela

GRAF. 9 / „Nalaziš se na ekskurziji u novom gradu, u jednom trenutku izgubio/la si svoju grupu, a baterija na mobitelu ti se ispraznila, prišao ti je mlađi bračni par koji ti je ponudio prijevoz do hotela“ 7. pitanje iz ankete ulazne ankete projekta „Prepoznaj i spasi me“; Izvor: Izračun autorice

Na osmo pitanje, „Smatraš li da društvene mreže mogu utjecati na povećanje broja žrtava trgovanja ljudima?“ odgovor „Da“ zaokružilo je 395 učenika/ca odnosno 89,6%, dok se za odgovor „Ne“ odlučilo 46 učenika/ca, odnosno 10,4%.

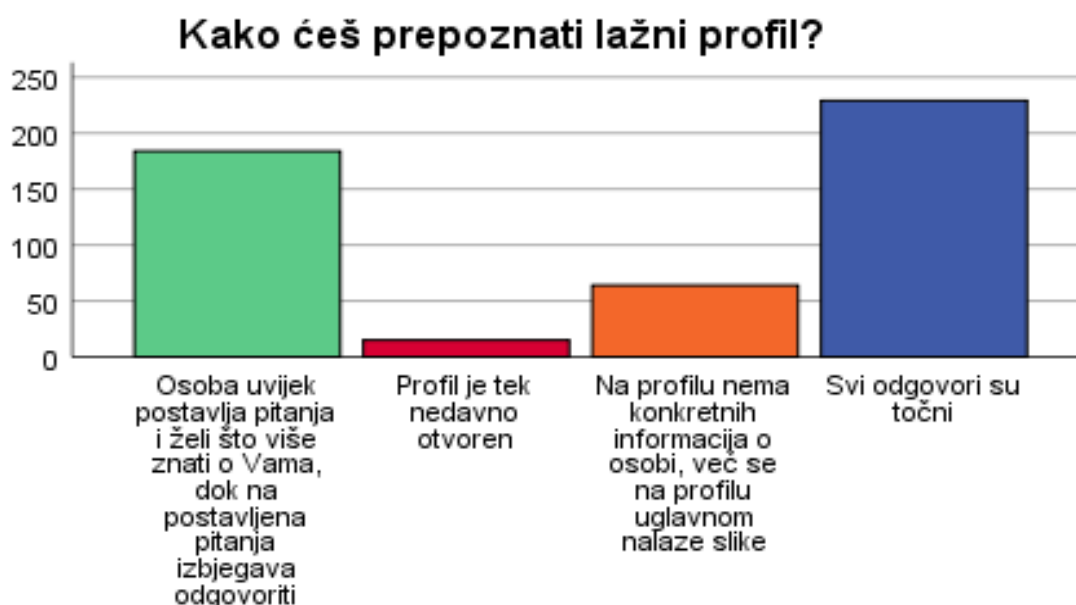
Smatraš li da društvene mreže mogu utjecati povećanje broja žrtava trgovanja ljudima?

GRAF. 10 / „Smatraš li da društvene mreže mogu utjecati na povećanje broja žrtava trgovanja ljudima?“ 8. pitanje iz ulazne ankete projekta „Prepoznaj i spasi me“; Izvor: Izračun autorice

Danas se trgovci ljudima za vrbovanje žrtava trgovanja ljudima sve više koriste društvenim mrežama. Njihova prednost je ta što se mogu kriti iza lažnih profila i vrbovati žrtve iz sigurnosti svoga doma. Trgovci ljudima puni su razumijevanja kako bi privukli sljedeću žrtvu, a djeca u dobi od 13 do 16 godina i dalje nisu svjesni opasnosti društvenih mreža.

Deveto pitanje se također odnosi na društvene mreže i omogućava uvid jesu li učenici ikada razmišljali o tome tko se krije iza profila na društvenoj mreži. Na pitanje „Kako ćeš prepoznati lažni Facebook profil i osobu koja se lažno predstavlja?“, 184 učenika/ce odnosno 37,4%, zaokružilo je odgovor „Osoba uvijek postavlja pitanja i želi što više znati o Vama, dok na postavljena pitanja izbjegava odgovoriti“, 15 učenika/ca, odnosno 3%, odabralo je odgovor „Profil je nedavno otvoren“, 64 učenika/ca odnosno 13%, zaokružilo je odgovor „Na profilu nema konkretnih informacija o osobi, već se na profilu uglavnom nalaze slike“, dok je 229 učenika/ca odnosno 46,5% učenika/ca odabralo odgovor „Svi odgovori su točni“.

*GRAF. 11 / „Kako ćeš prepoznati lažni Facebook profil i osobu koja se lažno predstavlja?“
9. pitanje iz ulazne ankete projekta „Prepoznaj i spasi me“; Izvor: Izračun autorice*

Iako su svi odgovori točni, 229 učenika/ca, odnosno samo mali postotak 46,5%, prepoznalo je da ne treba vjerovati osobi koja postavlja previše osobnih pitanja, dok o sebi izbjegava odgovoriti. Ovaj odgovor pokazatelj je da od anketiranih učenika više od polovine neće biti svjesno s kime se dopisuje i kome povjerava svoje tajne. U dobi od 15, 16 godina učenici/ce ulaze u pubertet i svoje tajne i probleme prvo povjeravaju prijateljima, a ukoliko se radi o osobi koja nema veliki broj prijatelja, većinom je povučena ili asocijalna, na društvenim mrežama, pokušat će pronaći nekoga tko će uvijek imati vremena i razumijevanja za nju. Baš u tome trgovci ljudima vide svoju priliku za novu žrtvu. Prilično lako ostvaruju komunikaciju i stječu povjerenje te tako lako manipuliraju žrtvama.

Na deseto pitanje, „Na Vašim društvenim mrežama slike i Vaši osobni podatci dostupni su svima“, 64 učenika/ce odnosno 14,5%, zaokružilo je „Da“, dok je 377 učenika/ca odnosno 85,5%, odabralo odgovor „Ne“.

GRAF. 12 / „Na Vašim društvenim mrežama slike i vaši osobni podatci dostupni su svima?“ 10. pitanje iz ulazne ankete projekta „Prepoznaj i spasi me“; Izvor: Izračun autorice

I dalje veliki postotak učenika/ca svoje fotografije, osobne podatke kao što su datum rođenja, imena rodbine, adresa stanovanja, broj mobitela i ostalo čine svima dostupnim i samim time su više izloženi od ostalih.

Na zadnje pitanje, „Imate li na društvenim mrežama prijatelja s kojim nemate zajedničkih prijatelja i koje ne poznajete“, 138 učenika/ca, odnosno 31,3%, zaokružilo je „Da“, dok je 302 učenika/ce odnosno 68,5%, zaokružilo „Ne“, te jedan učenik/ca, odnosno 0,2%, nije se odlučilo za niti jedan od ponuđenih odgovora.

GRAF. 13 / „Imate li na društvenim mrežama prijatelja s kojim nemate zajedničkih prijatelja i koje ne poznajete?“ 11. pitanje iz ulazne ankete projekta „Prepoznaj i spasi me“; Izvor: Izračun autorice

Djeca u najranjivijoj dobi od 13 do 15 godina, da bi stekli popularnost na društvenim mrežama, žele prikupiti što veći broj prijatelja, bez obzira poznaju li ih ili ne. Prema ovome od 441 učenika/ce, 138 ih je odgovorilo da imaju takvih prijatelja. To je jako zabrinjavajuće, jer svoje osobne podatke dijele i s osobama koje u svom životu nisu vidjeli i ne znaju tko se krije iza njihovih profila. Ne znaju radi li se doista o osobama za koje se predstavljaju ili se iza njih možda krije baš trgovac ljudima i gleda li on/ona kao sljedeću žrtvu na kojoj će zaraditi popriličnu svotu novca.

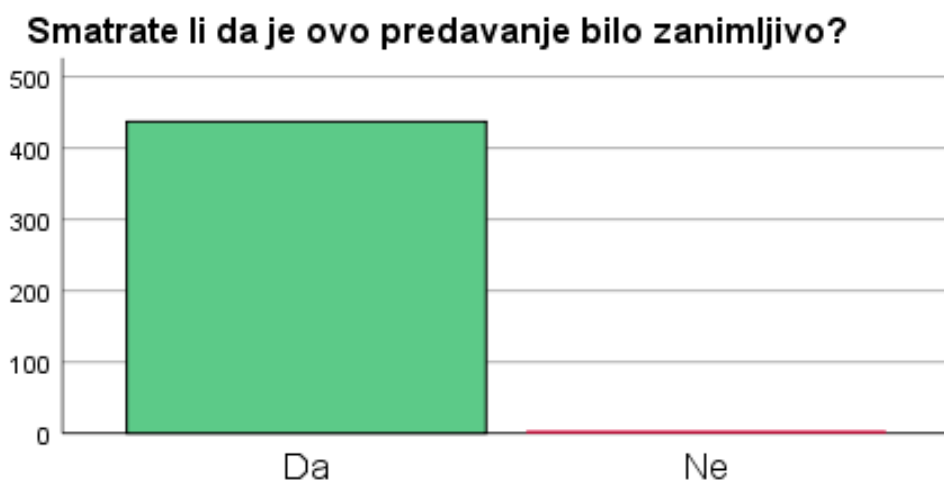
4. 3. 2. Zaključak rezultata istraživanja ulaznih anketa

Istraživanje je provedeno u gradovima Splitu i Solinu i stoga su rezultati dobiveni ulaznom anketom poprilično iznenađujući. Učenici/ce u velikom postotku smatraju da oni sami ne mogu biti žrtve trgovanja ljudima te olako koriste društvene mreže. U dobi od 13 do 15 godina djeca svoje roditelje uglavnom smatraju neprijateljima, pa se okreću razgovoru sa strancima preko društvenih mreža gdje lako mogu postati iduća žrtva trgovanja ljudima.

S obzirom na dobivene rezultate mišljenja smo da bi u narednoj školskog godini u kurikulum pod obavezno trebalo staviti educiranje učitelja o ovoj problematici, kako bi na satovima razrednika mogli učenicima prenijeti stečeno znanje. Također smo mišljenja da bi s edukacijama trebalo krenuti u ranijim razredima i na području cijele Republike Hrvatske kao što su i predložiti učitelji i pedagozi iz škola gdje se projekt proveo.

4. 3. 3. Rezultati izlaznih anketa

U izlazne ankete stavljena su četiri pitanja i služe kao statistički pokazatelj uspješnosti provedbe projekta. Na prvo pitanje „Smatrate li da je ovo predavanje bilo zanimljivo“, 437 učenika, odnosno 99,1%, zaokružilo je odgovor „Da“, dok je 4 učenika/ce, odnosno 0,9%, zaokružilo odgovor „Ne“.

GRAF. 14 / „Smatrate li da je ovo predavanje bilo zanimljivo?“ 1. pitanje iz izlazne ankete projekta „Prepoznaj i spasi me“; Izvor: Izračun autorice

Na drugo pitanje, „Hoćete li svojim prijateljima prenijeti stečeno znanje s ovih predavanja?“, 368 učenika/ca, odnosno 83,4% zaokružilo je „Da“, dok je 73 učenika/ca, odnosno 16,6 zaokružilo odgovor „Ne“

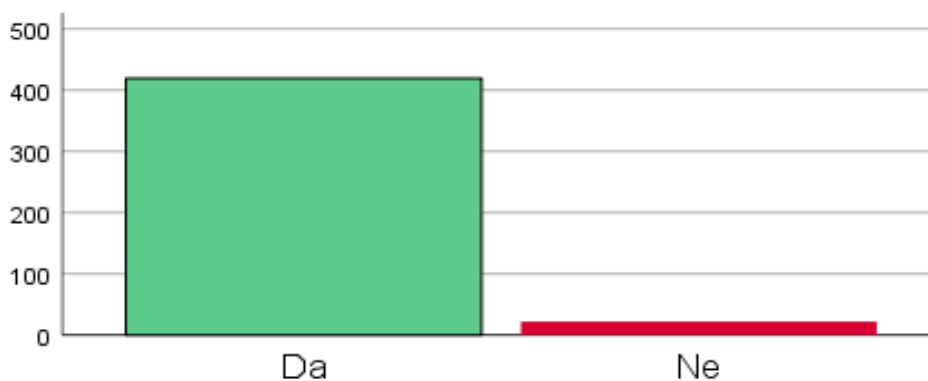
GRAF. 15 / „Hoćete li svojim prijateljima prenijeti stečeno znanje s ovih predavanja?“ 2. pitanje izlazne ankete projekta „Prepoznaj i spasi me“; Izvor: Izračun autorice

U razgovoru s učenicima zaključeno je da je pitanje u anketi krivo postavljeno i stoga je dobiven ovako veliki postotak, od 16,6% učenika, koji su odgovorili da neće stečeno znanje prenijeti dalje. Oni svojim prijateljima smatraju one s kojima idu u školu, tako da su oni već upoznati s tom problematikom na predavanjima. S druge strane rekli su kako bi svoje stečeno znanje s predavanja podijelili s roditeljima. Tako da ubuduće, ako se projekt bude provodio i

dalje, ovo pitanje bi trebalo postaviti na sljedeći način: „Hoćete li svojoj obitelji prenijeti stečeno znanje s ovih predavanja?“

Na treće pitanje, „Smatrate li da se ovakva predavanja trebaju češće održavati?“ 419 učenika/ca, odnosno 95% zaokružilo je odgovor „Da“, dok je 22 učenika/ce, odnosno 5%, zaokružilo odgovor „Ne“.

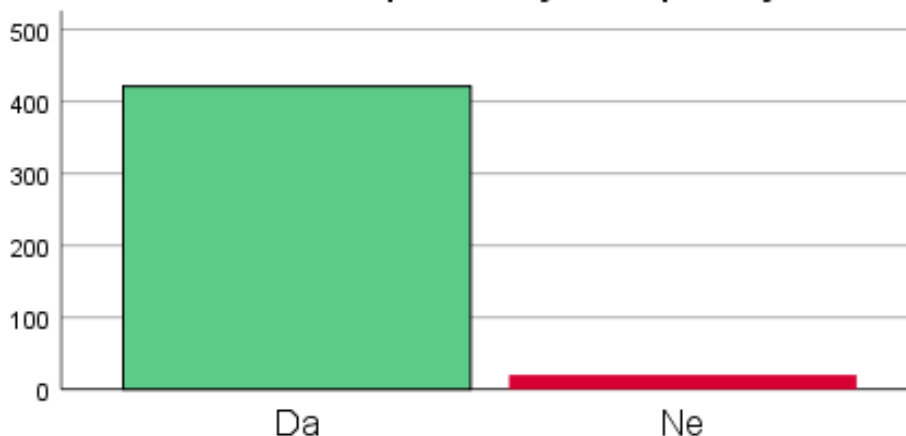
Smatrate li da se ovakva predavanja trebaju češće održavati?

GRAF. 16 / „Smatrate li da se ovakva predavanja trebaju češće održavati?“ 3. pitanje iz izlazne ankete projekta „Prepoznaj i spasi me“; Izvor: Izračun autorice

Na zadnje, četvrto, pitanje, „Hoćete li nakon ovih predavanja biti oprezniji?“, 421 učenik/ca, odnosno 95,5%, zaokružilo je pozitivan odgovor, dok je 20 učenika/ca, odnosno 4,5% zaokružilo odgovor „Ne“.

Hoćete li nakon ovih predavanja biti oprezniji?

GRAF. 17 / „Hoćete li nakon ovih predavanja biti oprezniji?“ 4. pitanje iz izlazne ankete projekta „Prepoznaj i spasi me“; Izvor: Izračun autorice

Nakon analiziranja anketa, zaključak je da su negativan odgovor dali većinom pripadnici muškog spola. Dječaci smatraju da se to njima ne može dogoditi.

4. 3. 4. Zaključak rezultata istraživanja izlaznih anketa

Nakon statističke obrade anketa vidljivo je da su studenti volonteri, koji su svoje slobodno vrijeme odvojili da bi učenike/ce informirali o problematici trgovanja ljudima, uspješno odradili svoj zadatak, a u prilog im idu obrađeni statistički podaci izlaznih anketa.

Ovim projektom i zajedničkim radom napravljeno je puno i ako je barem jedan učenik/ca ozbiljno shvatio i ako se time spasi samo jedna potencijalna žrtva onda je ovaj zadatak uspješno obavljen. Cilj ovoga projekta je bolja osviještenost djece o ovom vrlo aktualnom problemu.

5. Zaključak

Trgovanje ljudima postaje otkako je čovječanstva, stoga i ne čudi podatak da je u stalnom porastu. Dok su u prošlosti „robove“ koristili većinom kao radnu snagu, danas „žrtve trgovanja ljudima“ najčešće povezuju sa seksualnom eksploatacijom. Svaki dan trgovackriminalac se sjeti novog načina iskorištavanja žrtve, a sve radi velike novčane dobiti. Apetiti za zaradom postaju sve veći, a time žrtve trgovanja ljudima sve mlađe zbog boljeg zdravlja i izgleda mlađe populacije.

Žrtve trgovanja ljudima susreću se s najtežim oblicima kršenja ljudskih prava. Ponižavane su nekoliko stotina puta, prema njima se ponaša nehumano, povrijeđeno im je ljudsko dostojanstvo i naposljetku ostaju im trajne posljedice ovog zločina na psihičkoj i emocionalnoj razini. Ukoliko uspiju pobjeći iz „ralja“ trgovca ljudima, žrtva trgovanja ljudima mora se boriti s osudama društva, a najveću borbu joj predstavlja borba s vlastitim identitetom. Stoga bi trebalo već u osnovnim školama na satovima razrednika uvesti edukaciju o ovoj problematici posebice o tome kako pomoći žrtvi trgovanja ljudima da se integrira u društvo. To je bio i jedan od ciljeva projekta „Prepoznaj i spasi me“, koji se planira i narednih godina u sklopu Sveučilišta u Splitu, Sveučilišnog odjela za Forenzične znanosti, i dalje provoditi. Ovim malim korakom studenti Forenzike počeli su podizati svijet o ovoj problematici kako bi zaštitili najranjiviju dobnu skupinu, djecu od 13 do 15 godina. Kako se radi o turističkim gradovima koje svake godine ruše rekorde posjećenosti, potrebni su ovakvi oblici edukacije i u drugim gradovima uz jadransku obalu.

Koliko god se vladine i nevladine organizacije borile protiv ovoga, koliko god uključili znanstvenike i pokušali ovaj problem sagledati s pravnog, etičkog, bioetičkog ili nekog drugog stajališta, uvijek ćemo se vrtjeti u krug. Edukacijama i podizanjem svijesti uspjeh ćemo pomoći nekolicini žrtava, što je veliki uspjeh, ali nažalost, trgovina ljudima toliko brzo cvjeta i pojavljuju se konstantno novi oblici, naročito zbog migracijskog vala koji je pogodio cijeli svijet.

Ovaj rad napisan je s ciljem da prezentira spomenuti projekt i proširi, analizira i upozori na problematiku trgovanja ljudima s bioetičkog aspekta. Naime, mišljenja smo da je najvažnije pokušati štititi, braniti i promicati ljudsko dostojanstvo.

Literatura

1. Europol. *Situation Report - Trafficking in human beings in the EU*. The Hague: 2016.
2. Ana Jeličić, Megi Stanković Marijanović. *Trgovina ljudima i kako ju suzbiti*. Universitas br. 97; 2017., str.18.
3. Nives Vudrić, Selma Golubović, Sanja Pupačić. *Neću biti rob(a)!*. Zagreb: Hrvatski Crveni križ; 2007.
4. Berislav Cimerman. *Nije na prodaju - udžbenik za prevenciju trgovanja ljudima*. Zagreb: IOM; 2005.
5. United Nations. *Protokol UN-a za prevenciju, suzbijanje i kažnjavanje trgovanja ljudima, posebno ženama i djecom kojim se dopunjuje Konvencija UN-a protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta, članak3(b).*; [citirano 16. travnja 2018.] Preuzeto s: http://www.czzzr.hr/dokumenti/vodic_un_protokol.pdf.
6. Liza Kane-Hartnett. www.humantraffickingsearch.org. [Internet]. *Forced Marriage: A Form of Modern-day Slavery*. [citirano 9. lipnja 2018.] Preuzeto s: http://humantraffickingsearch.org/forced_marriage/
7. Jade Keller. www.thefreedomstory.org. [Internet]. *Trafficking and terrorism-partners i crime*. [citirano 8. lipnja 2018.] Preuzeto s: <http://thefreedomstory.org/trafficking-and-terrorism-partners-in-crime>.
8. Ksenija Turković, Sunčana Roksandić Vidlička, Aleksandar Maršavelski. *Hrestomatija hrvatskog medicinskog prava*. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu; 2016.
9. Rani Hong. www.unodc.org. [Internet]. *Drug mules: Swallowed by the illicit drug trade*. [citirano 7. lipnja 2018.], Preuzeto s: <https://www.unodc.org/southasia/en/frontpage/2012/october/drug-mules-swallowed-by-the-illicit-drug-trade.html>.
10. *Easy Job*. Nives Vudrić, (ur.), Zagreb: Hrvatski Crveni križ; 2012.
11. Dražen Dragičević, Hrvoje Lisičar, Marko Jurić, Tihomir Katulić, Nina Gumzej, Vanda Božić. *Regrutiranje i vrbovanje žrtava kaznenog djela trgovanje ljudima putem interneta - istraživanje i komparativna analiza*. Zagreb; 2016 [citirano 23. ožujka 2018.] Preuzeto s : <http://transcrim.pravo.unizg.hr/wp-content/uploads/2016/01/Regrutiranje-i-vrbovanje-zrtav-a-kaznenog-djela-trgovanja-ljudima-putem-Interneta-Istra%C5%BEivanje-i-komparativna-analiza.pdf>.
12. B. M. www.dnevnik.hr. [Internet]. *Silovana sam 43.200 puta*. 2015 [citirano 3. lipnja 2018.] Preuzeto s: <https://dnevnik.hr/vijesti/svijet/ispovijest-djevojke-koja-je-bila-zrtva-trgovine-ljudima-silovana-sam-43-200-puta---415979.html>
13. Department of State. *Trafficking in Persons Report-2016* [citirano 13. svibnja 2018.] Preuzeto s : <https://www.state.gov/documents/organization/258876.pdf>
14. Vera Glasnović Gjoni. *Neka saznanja o žrtvama trgovine ljudima na Kosovu radi prostitucije*. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu. Vol.12, No 1. 2005: str. 253-263.
15. *Pomoć i zaštita žrtava trgovanja ljudima-Priručnik za pomagače*. Nives Vudrić, (ur.), Zagreb: Hrvatski Crveni križ; 2016.

16. Partnerstvo za društveni razvoj, Zagreb, Udruga Zora, Čakovec, Ženska soba, Zagreb, Udruga žena, Vukovar. *Identifikacija i kompenzacija žrtava trgovine ljudima.*; [citirano 6. lipnja 2018.] Preuzeto s: <http://integrityobservers.eu/UserDocsImages/IDENTIFIKACIJAKOMPENZACIJAFinal.pdf>.
17. Shero Foundation. www.sherofoundation.org. [Internet]. *The Connection Between Suicide and Human Trafficking*. [citirano 5. lipnja 2018.] Preuzeto s: <https://www.sherofoundation.org/uncategorized/connection-suicide-human-trafficking/>.
18. Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske. *Nacionalni program - suzbijanje trgovanja ljudima.*; [citirano 5. svibnja 2018.] Preuzeto s: <https://www.mup.hr/public/documents/Nacionalni%20programi/Nacionalni%20program%20-%20Suzbijanje%20trgovanja%20ljudima.pdf>.
19. Katrin Gluić. www.nestali.hr. [Internet]. *Trgovina ljudima se ne događa nekom drugom.* [citirano 01. svibnja 2018.] Preuzeto s: www.nestali.hr/default.aspx?id=54.
20. Marin Vlahović. www.dnevno.hr. [Internet]. *Otkrivamo potresnu istinu: Ne odlaze svi Hrvati svojom voljom u inozemstvo.* [citirano 07. lipnja 2018.] Preuzeto s: <http://www.dnevno.hr/vijesti/hrvatska/otkrivamo-potresnu-istinu-ne-odlaze-svi-hrvati-svojom-voljom-u-inozemstvo-1160645/>.
21. Vlada Republike Hrvatske. *Nacionalni plan za suzbijanje trgovanja ljudima za razdoblje od 2012. do 2015. godine.* [citirano 5. svibnja 2018.] Preuzeto s: https://www.mup.hr/UserDocsImages/nacionalni_programi/trgovanje_ljudima/2012/NACIONALNI%20PLAN%20FINALNO.pdf
22. Vlada Republike Hrvatske. www.pravamanjina.gov.hr. [Internet]. *Okrugli stol Trgovanje ljudima i migracijska kriza - rizici i poveznice.* [citirano 4. lipnja 2018.] Preuzet s: <https://pravamanjina.gov.hr/vijesti/okrugli-stol-trgovanje-ljudima-i-migracijska-kriza-rizici-i-poveznice/683>.
23. Vlada Republike Hrvatske. www.zakon.hr. [Internet]. *Kazneni zakon.* [citirano 11. travnja 2018.] Preuzeto s: <https://www.zakon.hr/z/98/Kazneni-zakon>.
24. Refija Kulašin, Miladin Ilić, Mirna Aleksić, Ivana Kokanović, Amna Haljeta, Izet Numanović, et al. *Sačuvaj snove, ne žuri - polako, Priručnik za djecu i mlade osnovnih i srednjih škola u Bosni i Hercegovini o prevenciji trgovanja ljudima.* Sarajevo: Ministarstvo sigurnosti BiH i CRS; 2011.
25. Victor Malarek. *Nataše - Nova globalna seksualna trgovina.* Zagreb: Prometej; 2006.
26. Margaret Baltes, Rosie Beaumont, Rebecca Cook, Susan Feldman, Amira Frljak, R. M. den Hartog-van Ter Tholen, et al. *Womens rights and bioethics.* Pariz: UNESCO; 2001.
27. Lucas Ramon Lucas. *Bioetika za svakoga.* 29th ed. Split: Verbum; 2007.
28. Zvonimir Šeparović. *Bioetika, pravo na život i medicina.* Socijalna ekologija: časopis za ekološku misao i sociologijska istraživanja okoline, Vol.6, No.4;1997: str. 439-445.
29. Tom L. Beauchamp, *Načela u bioetici.* Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja, vol.5, NO 3-4.(23-24); 1996, str. 553-544.
30. Gordana Pelčić, Anamarija Gjurjan Cocha, *UNESCO, bioetika i dijete,* JAHR, Vol.1, No.1; 2010., str. 63-68.
31. UNESCO. <http://www.unesco.org>. [Internet]. *Universal Declaration on Bioethics and Human Rights.* [citirano 10. lipnja 2018.] Preuzeto s: <http://www.unesco.org/new/en/social-and-human-sciences/themes/bioethics/bioethics-and-human-rights/>.

32. Eberhard Schockenhoff, *Koliko je nedodirljivo ljudsko dostojanstvo? Veza između ljudskog dostojanstva osobe i naravi na području Bioetike*, Freiburg, Bogoslovska smotra, Vol.1, No.1; 2007., str. 5-21. Izvorni znanstveni rad, UDK 2-18:611.013:608.1, Primljeno 02/07
33. Europska komisija. *Europska - Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda*. [Internet].; [citirano 5. lipnja 2018.] Preuzeto s:
[https://www.zakon.hr/z/364/\(Europska\)-Konvencija-za-zaštitu-ljudskih-prava-i-temeljnih-sloboda](https://www.zakon.hr/z/364/(Europska)-Konvencija-za-zaštitu-ljudskih-prava-i-temeljnih-sloboda)

Sažetak

Autor: Megi Stanković Marijanović

Naslov: Trgovanje ljudima kao bioetički problem

Trgovanje ljudima je globalni problem od kojeg nije pošteđena niti jedna zemlja na svijetu, a postao je unosan posao te se po zaradi nalazi odmah iza trgovanja oružjem i drogama. Kako se navodi u brojnoj literaturi ovo je visokoprofitan, a nisko rizičan posao. Trgovanje ljudima se od trgovanja oružjem i drogama razlikuje po tome što se u ovom slučaju jednu žrtvu može prodavati nekoliko desetaka puta, a pri tome se koristi sila ili prijetnja da žrtva ne bi pobjegla. Upravo zbog toga ovoj se problematici pristupa iz bioetičke perspektive. Cilj ovoga diplomskog rada bio je ukazati na rastući problem trgovanja ljudima i potaknuti mlađu populaciju na razmišljanje. Sto se prethodno učinilo projektom „Prepoznaj i spasi me“ u sklopu kojeg su napravljena predavanja za studente forenzike koji su nakon obuke proveli edukaciju učenika osmih razreda na području grada Splita i Solina. Edukacijom su obuhvaćena 32 razreda i novinarska radionica. U proces edukacije bilo je uključeno preko 700 učenika, ali anketirani su samo oni koji su imali potpisane izjave od roditelja, odnosno 441 učenik/ca. Prilikom edukacije učenicima su podijeljene ulazne i izlazne ankete. Ulazne ankete prikazuju statističke podatke o informiranosti djece o problematici trgovanja ljudima, dok izlazne ankete prikazuju uspješnost provedbe projekta.

Rezultati ulaznih anketa bili su iznenađujući zbog čega se tema trgovanja ljudima pokazala vrlo aktualnom, a sam projekt „Prepoznaj i spasi me“ je inkorporiran u ovaj diplomski rad.

Ključne riječi: Trgovanje ljudima, bioetika, načini iskorištavanja, društvene mreže

Summary

Autor: Megi Stanković Marijanović

Title: Human trafficking as bioethics problem

Human trafficking is a global problem from which has not been spared any country in the world and has become a lucrative job which it is in earning immediately after arms and drugs trafficking. As it is stated in many literatures human trafficking is a highly profitable and low-risky business. Human trafficking differs from arms and drugs trafficking because one victim can be sold several times, using a force or threat that victim would not escape. Precisely because of this approach to this problem is from bioethics perspective. The aim of this master's thesis was to point to this growing problem and to encourage the younger population to think about it. Which was previously done by project "Recognize and save me" within which they were given lectures for forensic students who after their education conducted education of eight grade students in Split and Solin. The education involved 32 classes and one journalistic workshop. Over 700 eight grade students were involved in the education process but only those who had signed statements from parents or exactly 441 students were involved in survey. During the research students got input and output surveys. Inquiry surveys show statistical information about children's knowledge of trafficking issues, while outbound surveys show the success of project.

The result of the input polls was quite surprising, and topic of human trafficking turned out very interested. Project "Recognize and save me" has been incorporated in this master's thesis.

Key words: Human trafficking, bioethics, exploitations in human trafficking, social networks

Životopis

Osobne informacije	
Ime i prezime: Datum i mjesto rođenja: Adresa: Telefon:	Megi Stanković Marijanović 28. siječnja 1987., Osijek Dr. Luje Naletilića odvojak 26, 10020 Zagreb 099/771-8449
Obrazovanje	
	<p>- 2004. - završena srednja Ekonomska i upravna škola u Osijeku, stečeno zanimanje: upravni referent</p> <p>- 2008/2009. prekvalifikacija - srednja policijska škola, stečeno zanimanje: policijski službenik</p> <p>- od 2011.-2014. god. - Kineziološki fakultet u Zagrebu, smjer streljaštvo, stečeno zvanje: Prvostupnica trenerske struke</p> <p>- od 2015.-2017. god. - Kineziološki fakultet u Zagrebu, Specijalistički diplomski stručni studij - smjer streljaštvo, zadnji semestar</p> <p>- 2016. god. - Razlikovna godina na Sveučilišnom odjelu za forenzične znanosti, Sveučilište u Splitu (stečen uvjet za upis na diplomski sveučilišni studij Forenzike)</p> <p>- 2016/2017. - prva godina diplomskog sveučilišnog studija Forenzike, Sveučilišni odjel za forenzične znanosti, Sveučilište u Splitu</p>
Dodatna znanja i vještine	
	<p>- online NATO tečajevi:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Defense against Terrorism – A Challenge for NATO and the International Community 2) Counterterrorism 3) Human Trafficking: Causes, Consequences, Counter-Strategies 4) Children and Armed Conflict 5) Gender Perspective 6) Improvised Explosive Device Awareness Course 7) NATO Energy Security Centre of Excellence 8) Cultural Awareness

	<p>9) NATO Civil Emergency Planning – An Overview 10) Resolute Support Basic Part 1 11) Survival Skills in the Mountains 12) Dangers and Risks in the Mountains 13) Steadfast Common training 14) Train Advice Assist Command (TACC) West 15) NATO Intelligence – An Overview 16) Multinational Crisis Management (Glossary) 17) Introduction to Medical Intelligence 18) NATO Partner Joint Medical Planners Course 19) European Security and Defense Policy 20) HQ Resolute Support</p> <p>EU tečajevi:</p> <p>1) Hostile Environment Security Training 2) SAFE – Security Awareness in Fragile Environments</p> <p>Stanford tečajevi:</p> <p>1) Human Trafficking Awareness for the Hospitality Industry 2) Human Trafficking Awareness for the General Public</p> <p>Završen tečaj Theory and Practice: Application of Criminological Theories on Contemporary Criminal Justice Issues u suradnji Sveučilišta u Splitu s John Jay college of Criminal Justice i The City University of New York.</p>
Strani jezici	
	- engleski (aktivno)
Vozački ispit:	
	- B kategorija

SVEUČILIŠTE U SPLITU

Sveučilišni odjel za forenzične znanosti

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, Megi Stanković Marijanović, izjavljujem da je moj diplomski rad pod naslovom “Trgovina ljudima kao bioetički problem“ rezultat mog vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Nijedan dio ovoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije napisan bez citiranja i ne krši ničija autorska prava.

Izjavljujem da nijedan dio ovoga rada nije iskorišten ni u jednom drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili drugoj ustanovi.

Sadržaj mog rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Split, _____

Potpis studenta/studentice: _____

Izjava o odricanju odgovornosti

Stavovi i mišljenja izražena u ovom diplomskom radu pripadaju isključivo autorici diplomskog rada i ne moraju biti jednaka stavovima Sveučilišta u Splitu niti ustanovama gdje je autorica zaposlena, kao drugim institucijama koje se bave ovom problematikom

Grafikoni

GRAF. 1 / Starosna dob ispitanika projekta „Prepoznaj i spasi me“; Izvor: Izračun autorice	30
GRAF. 2 / Spol ispitanika projekta „Prepoznaj i spasi me“; Izvor: Izračun autorice	30
GRAF. 3 / „Jeste li ikada čuli za pojam trgovanje ljudima?“ 1. pitanje iz ulazne ankete projekta „Prepoznaj i spasi me“; Izvor: Izračun autorice	31
GRAF. 4 / „Tko može biti žrtva trgovanja ljudima?“ 2. pitanje iz ulazne ankete projekta „Prepoznaj i spasi me“; Izvor: Izračun autorice	32
GRAF. 5 / „Kako možeš prepoznati trgovca?“ 3. pitanje iz ulazne ankete projekta „Prepoznaj i spasi me“; Izvor: Izračun autorice	33
GRAF. 6 / „Postoji li trgovanje ljudima u tvojoj zemlji?“ 4. pitanje iz ulazne ankete projekta „Prepoznaj i spasi me“; Izvor: Izračun autorice	33
GRAF. 7 / „Gdje ste čuli za trgovanje ljudima?“ 5. pitanje iz ulazne ankete projekta „Prepoznaj i spasi me“; Izvor: Izračun autorice	34
GRAF. 8 / „Koji je najčešći oblik trgovanja ljudima?“ 6. pitanje iz ulazne ankete projekta „Prepoznaj i spasi me“; Izvor: Izračun autorice	35
GRAF. 9 / „Nalaziš se na ekskurziji u novom gradu, u jednom trenutku izgubio/la si svoju grupu, a baterija na mobitelu ti se ispraznila, prišao ti je mlađi bračni par koji ti je ponudio prijevoz do hotela“ 7. pitanje iz ankete ulazne ankete projekta „Prepoznaj i spasi me“; Izvor: Izračun autorice	36
GRAF. 10 / „Smatraš li da društvene mreže mogu utjecati na povećanje broja žrtava trgovanja ljudima?“ 8. pitanje iz ulazne ankete projekta „Prepoznaj i spasi me“; Izvor: Izračun autorice	36
GRAF. 11 / „Kako ćeš prepoznati lažni Facebook profil i osobu koja se lažno predstavlja?“ 9. pitanje iz ulazne ankete projekta „Prepoznaj i spasi me“; Izvor: Izračun autorice	37
GRAF. 12 / „Na Vašim društvenim mrežama slike i vaši osobni podatci dostupni su svima?“ 10. pitanje iz ulazne ankete projekta „Prepoznaj i spasi me“; Izvor: Izračun autorice	38
GRAF. 13 / „Imate li na društvenim mrežama prijatelja s kojim nemate zajedničkih prijatelja i koje ne poznajete?“ 11. pitanje iz ulazne ankete projekta „Prepoznaj i spasi me“; Izvor: Izračun autorice	38
GRAF. 14 / „Smatrate li da je ovo predavanje bilo zanimljivo?“ 1. pitanje iz izlazne ankete projekta „Prepoznaj i spasi me“; Izvor: Izračun autorice	40
GRAF. 15 / „Hoćete li svojim prijateljima prenijeti stečeno znanje s ovih predavanja?“ 2. pitanje izlazne ankete projekta „Prepoznaj i spasi me“; Izvor: Izračun autorice	40
GRAF. 16 / „Smatrate li da se ovakva predavanja trebaju češće održavati?“ 3. pitanje iz izlazne ankete projekta „Prepoznaj i spasi me“; Izvor: Izračun autorice	41
GRAF. 17 / „Hoćete li nakon ovih predavanja biti oprezniji?“ 4. pitanje iz izlazne ankete projekta „Prepoznaj i spasi me“; Izvor: Izračun autorice	41

Tablice

Tablica 1. Ulazna anketa korištena u istraživanju	28
Tablica 2. Izlazna anketa korištena u istraživanju	29